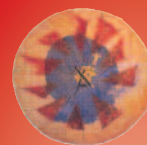

Jean-Yves Caullet

Nemesi Marquès i Oste

ÀGORA
CULTURAL

ÀGORA

Època IV • Núm. 28 • desembre 2015

LA TRONA

Mercè Bonell i Bertran

Tres nous premis Àgora Cultural es sumen als 29 premis en catorze edicions realitzades. En aquest cas protagonistes d'una nova cultura política. Mercè Bonell i Bertran, primera dona de la història del nostre país a presentar-se i formar part del Consell General, els anys 1984-1985. Nemesi Marquès i Oste, clarificador del debat teòric i jurídic relatiu a la sobirania d'Andorra, representant del copríncep episcopal Joan Martí i Alanís, i negociador del nou marc institucional dels andorrans a la Constitució del 1993. Jean-Yves Caullet, representant del copríncep francès, François Mitterrand, facilitador d'una nova aproximació de la institució de la presidència de la República Francesa a Andorra, i negociador del nou marc institucional dels andorrans a la Constitució del 1993. Els homenatges a l'escriptor Lluís Capdevila i Vilallonga i al pintor Jacint Saumell i Bergadà, el Poemari i les altres seccions habituals tanquen el número 28.

Amics dels Orgues de les Valls d'Andorra (AOVA)
Associació Andorrana del Còmic, l'Animació i la Il·lustració (L'ARCA)
Associació de Meteorologia d'Andorra i Ciències de l'Atmosfera (Amaca)
Associació de Músics d'Andorra (ASMA)
Associació d'Escriptors del Principat d'Andorra (AEPA)
Associació Fallaires d'Andorra la Vella (AFAV)
Associació Grup de Creació - La Xarranca (AGCLX)
Associació Musical i d'Amics de Mozart (AMAM)
Associació per la Defensa de la Natura (ADN)
Associació Sociocultural Averroes (ASA)
Centre de la Cultura Catalana (CCC)
Cercle de les Arts i de les Lletres (CALL)
Cineclub de les Valls (CV)
Esbart Santa Anna (ESA)
Federació Andorrana de Fotografia (FAF)
Grup d'Amics de les Matemàtiques d'Andorra (Gamma)
Grup de Folklore- Casa de Portugal (GFCP)
Institut de Música del Comú d'Andorra la Vella (Imcav)
Musicàlia (M)
Orfeo Andorrà (OA)
Promodansa (PD)
Societat Andorrana de Ciències (SAC)
Velles Cases Andorranes (VCA)

Amb el suport de :

Govern d'Andorra

Comú d'Andorra la Vella

Agraïments a:

Òscar Sánchez i Cazorla, membres de la Coral SAAS Qui Canta?, Rosa Ferrer, Ramon Viñas, Joan Massa, Muriel Vergès, M. Cristina Orduña, Xavi Palma, Elisenda Vives, Jordi Albelda, Jordi Gendra, David Sanz, Philippe Lavai, Jaume Saumell i Sánchez, Ermengol Puig, Fabiola Sofia Masegosa, Sergi Mas, Júlia Fernández, Gualbert Osorio, Josep Vives, Alfons Codina, llibreria La Puça, Carme Tintoré, Galeria d'Art Pilar Riberauyga, Biblioteca Pública del Govern, Biblioteca Nacional, Centre Termolúdic Caldea, Comú d'Escaldes-Engordany, Govern d'Andorra, Consell General.

Fotografies de:

Mercè Bonell, Arxiu família Marquès i Oste, Arxiu Bisbat d'Urgell, Arxiu J-Y Caullet, Biblioteca Nacional, Arxiu Nacional d'Andorra, Consell General, Eduard Comellas, Arxiu família Saumell i Sánchez, Comú d'Encamp, Teresa Ventura, Joan Burgués i Martisella, Cercle de les Arts i de les Lletres, AMB, APS.

Portada i contraportada:

Dia de la Cultura 2015 amb premis Àgora Cultural 2014 i Lluís Capdevila, sobre la litografia de Sant Jordi 2015, obra de Carme Massana.

Aquesta publicació resta oberta a tots els suggeriments i col·laboracions (mitjançant opinions, articles o d'altres formes) de tots els seus lectors. Actua com a consell de redacció de la revista Àgora, Àgora Cultural. Podeu enviar els vostres escrits degudament signats a la seu social de l'entitat, per correu:

Centre cultural la Llacuna, carrer Mossèn Cinto Verdaguier, 4. AD500 - Andorra la Vella
sac@andorra.ad

© Àgora Cultural

© dels seus autors els escrits, dissenys, imatges i fotografies

Consell de redacció: Àgora Cultural
Secretariat 2015: Centre de la Cultura Catalana
Coordinació: Societat Andorrana de Ciències
Disseny i maquetació: Ara Disseny® (ADEMG)
Impressió: Impremta Envalira

DL: AND.714-2003

Sumari

- 3** Dia de la Cultura. Manifest Cultural Centre de la Cultura Catalana, secretariat Àgora 2015
Parlaments de la ministra de Cultura Olga Gelabert i Fàbregas i del síndic general Vicenç Mateu i Zamora
- 5** Premis Àgora Cultural 2014
Mercè Bonell i Bertran
Parlament de Rosa Ferrer i Obiols
Parlament de Mònica Bonell i Tuset
Paraules d'Antoni Pol i Solé
Article Cultura política
- 7** **Nemesi Marquès i Oste**
Parlament de Ramon Viñas i Farré
Biografia i agraïment
- 10** **Jean-Yves Caullet**
Parlament de Joan Massa i Sarrado
Biografia i agraïment
- 13** Homenatge a Lluís Capdevila i Vilallonga
Articles:
Sergi Mas i Balaguer
Júlia Fernández - Biblioteca Nacional d'Andorra
Fabiola Sofia Masegosa
Gualbert Osorio
- 20** Homenatge Art. Jacint Saumell i Bergadà
Articles:
Ermengol Puig i Tàpies
Sergi Mas i Balaguer
Antoni Pol i Solé
- 26** Poemari
Premis 18è Concurs de poesia Martí i Pol 2015
Dia de la Poesia Encamp 2015
- 29** Enticultura
- Tot recordant la Rotonda i en Melcior, per Josep Vives i Molins
- La "Coral SAAS Qui Canta?" estrena un "Nocturn" d'Amadeus Mozart
- O Feirão
- 20 anys del Grup de Folklore Casa de Portugal
- VIII Setmana Cultural de l'Institut de Música d'Andorra la Vella
- 34è Aplec de Cant Coral de la Zona Nord de les Terres de Lleida i el Principat d'Andorra
- 34** Retalls
Presentació revista Àgora Cultural núm. 27
Canvi de secretariat
Presentació litografia Sant Jordi 2015
Diada Sant Jordi
- 36** Papirus
Publicacions any 2014, per llibreria La Puça
Publicacions de les entitats
- 38** L'Odissea Cultural

DIA DE LA CULTURA

2015

Josep David Pol i Pedrós, membre del CCC, llegint el Manifest Cultural 2015

Manifest Cultural 2015

De quina manera podria encabir-se la paraula *cultura*, que ho impregna tot, en un poble com el nostre, tan ple de peculiaritats i particularitats?

Un poble que ha perviscut en una terra poc agràida, on els hiverns eren més llargs del compte i els estius... fugissers. Un poble que segurament no tenia una consciència de nació ni molt menys d'àmbit geogràfic cultural tal com avui en dia ho coneixem.

Recordant les gestes efectuades pels nostres antecessors, han estat moltes les generacions que han volgut ser garants de la seva particular visió pirinenca, englobada en un àmbit geogràfic i territorial peculiar. La signatura dels Pariatges, al s. XIII, no fou sinó un escalafó final gestat l'any 988, en efectuar-se una permuta de propietats entre el comte Borrell II de Barcelona i el bisbe Sal·la d'Urgell, una permuta que no va ser res més que un reagrupament de diferents terres que posseïen en un únic indret, més concentrat, menys parcel·lari. Fou l'embrió del que actualment coneixem políticament com el Principat d'Andorra; els límits territorials han variat ben poc des d'aquells dies. El bisbe Sal·la tenia un clar projecte racionalitzador de les propietats del bisbat d'Urgell, situant-les i concentrant-les bàsicament a l'entorn de la Seu. Els habitants de les nostres valls pirinenques començaren a identificar-se com a poble des del mateix moment en què van tenir consciència de comunitat.

La cultura a les nostres valls s'ha anat forjant des de les fondalades fins als cims que acaronen cadascun dels plecs de la nostra rugosa terra. La cultura pirinenca és la seva llengua, els paisatges d'una immensitat infinita, el seu dur clima, les seves tradicions, el tarannà de tots i cadascun dels habitants que ens han precedit, en definitiva, la seva gent.

És per aquest motiu que els ciutadans del Principat d'Andorra, l'any 1993, havent assolit la maduresa necessària per poder decidir sobre el seu futur, es van embolcallar en un procés que va desembocar en l'aprovació de la Constitució, la seva Constitució, la Constitució andorrana.

Durant el període que va anar entre el procés constituent i l'aprovació, el poble andorrà va tenir l'oportunitat d'assistir a un seguit de reunions de poble en les quals se'ns convidava a poder anar a votar amb sentit crític. En recordo en especial una en què un ponent català convidat va fer un elogi de la nostra constitució i dels avantatges d'aprovar-la, i al final del discurs es va mostrar clarament partidari de votar-hi a favor tan sols pel fet que en l'article 2 figurés que l'idioma oficial de l'Estat andorrà fos el català. I finalitzà amb èxit el procés constituent, que duria a l'aprovació per part del Poble andorrà de la Constitució, el 14 de març del 1993.

Els andorrans havíem votat un reconeixement que com a poble teníem des de feia generacions. Els nostres costums i tradicions, la nostra llengua... Havíem perviscut i fèiem que els nostres avantpassats es poguessin sentir orgullosos de la fita aconseguida.

Xavi Palma

David Sanz

Philippe Lavaill, amb les escultures

Com a ciutadans no ens hauria pas d'haver afectat la notícia periodística formulada el primer de juny del 2015, que feia una explícita referència a l'estat del Vaticà, segons la qual es demanava que el bisbe d'Urgell renunciés al Coprincipat, com si un cap d'estat pogués decidir sobre un altre cap d'estat la seva pervivència com a institució legalment constituïda. En tot cas, correspondria a la ciutadania andorrana decidir sobre el seu futur i no pas a un cap d'estat estranger que demana l'extinció d'una mil·lenària forma d'estat, el qual no compta ni amb la voluntat col·lectiva dels seus ciutadans ni tampoc amb allò configurat que podríem dir que és la identitat de la nació andorrana. Recordem si no, "...siguin els furs mos tutors i mos Prínceps defensors!" La pervivència d'Andorra no ens ha de venir donada perquè hàgim votat una constitució o ens sentim representats en les institucions internacionals. La pervivència d'Andorra com a poble ens l'hem de guanyar dia a dia, emulant els padrins que procuraven sobreviure en una terra plena de dificultats, sense defallença, sent humils davant les adversitats però afrontant-les com a andorrans que som. És tan sols d'aquesta manera, units, que podrem mantenir la nostra rica i preuada cultura, en aquest cas també política, en un petit país com el nostre. Àgora Cultural del Principat d'Andorra reivindicuem, avui i aquí, la importància de la qualitat de la nostra cultura política. Moltes gràcies per la seva atenció! ■■■

Parlament del Síndic General Vicenç Mateu i Zamora

Distingides autoritats, senyores i senyors, amics,
Permeteu-me que us adreci unes breus paraules, en primer lloc per felicitar els premiats i agrair-los llur tasca al servei del país.

Va ser Salvador Espriu qui, amb encert, definí la Casa de la Vall com el *cor cívic* del nostre país. Em plau de recordar-ho, perquè és de civisme –concepte no sé si gaire contemporani– de què parlem avui.

Un país que perdura a través de segles d'història, plantant cara a les adversitats pròpies i alienes, ho fa perquè és capaç d'unir les persones en un projecte comú i compartit. No hi ha millor espai que aquest –hereu d'aquells porxos de les esglésies on els nostres avantpassats es reunien per debatre dels assumptes de les Valls– per prendre consciència del veritable significat d'Andorra com a compromís: compromís dels ciutadans amb la seva cultura i amb les seves institucions.

Una cultura i unes institucions que hem de saber actualitzar si volem que aquest *cor cívic* d'Andorra bategui avui amb força i sigui el motor que ens permet seguir avançant, junts, malgrat el trasbals dels últims temps. Perquè és en moments de dificultat com l'actual que necessitem, més que mai, reivindicar els nostres referents, allò que tenim d'únic i alhora d'universal.

Per això és un honor haver acollit una vegada més aquest acte; un acte que evidencia que el civisme és una més de les múltiples cares de la cultura, que la cultura és una més de les múltiples cares del civisme, que ambdós componen i expressen alhora la pertinença a una realitat que transcendeix l'experiència individual de cadascun de nosaltres.

Per això vull agrair la tasca a totes les entitats que formen l'Àgora Cultural d'Andorra, perquè contribuïu a mantenir viva i vigent la nostra singularitat en un món que tendeix, massa sovint, a uniformar-nos. Gràcies a tots vosaltres, gràcies als premiats d'aquesta nit i a tantes altres persones que dediqueu part del vostre temps a la creació, la gestió o la promoció culturals. Avui hem celebrat la cultura: les arrels amb les quals resistim l'embat del temps, les ales que ens permeten volar més lluny. Moltes gràcies i bona nit. ■■■

Parlament de la ministra de Cultura Olga Gelabert i Fàbregas

Distingides autoritats, senyores, senyors, bon vespre a tothom.

En primer lloc, vull agrair a Àgora Cultural haver convidat el Govern d'Andorra a participar en aquest acte tan rellevant per celebrar el Dia de la cultura. És un honor participar en aquesta trobada àmplia i emotiva organitzada per aquest fòrum que aglutina una bona part de les entitats que vetllen pel nostre patrimoni cultural.

És una bona ocasió per celebrar l'homenatge a unes persones importants, decisives en els seus àmbits, que s'han distingit per dedicar gran part de la seva vida, de manera constant i incansable, a enriquir-nos a tots amb les seves aportacions i la seva dedicació.

El Ministeri de Cultura, Joventut i Esports és present, com a defensor o com a garant, i moltes

vegades com a col·laborador, en un bon nombre d'activitats que s'impulsen des de les associacions que constitueixen aquesta Àgora Cultural, que reforcen amb la seva vitalitat tots els àmbits en què són presents. Són entitats que fan la seva tasca cada any que passa amb els mateixos o de vegades menys recursos, tot i que sovint ho supleixen amb més dedicació. Crec fermament que la nostra tasca, com a institució pública, és justament aquesta: incentivar, garantir i defensar, no pas intervenir o imposar a temps passats. Avui que expressar lliurement la seva identitat i la seva diversitat.

L'exemple d'unitat d'Àgora Cultural ens hauria d'estimular les administracions per unificar, mancomunar, agrupar i, en conseqüència, optimitzar accions, activitats, recursos i esforços. Al món de la cultura hi ha molta feina per fer encara en aquest sentit. La definició d'una política cultural conjunta, consensuada i nacional, ens permetria fer front amb més rigor i més eficàcia als reptes que ens planteja la situació econòmica actual, que difícilment ens tornarà a temps passats. Avui que commemorem el dia de la cultura, em sembla una bona ocasió per formular aquest desig.

I dit això, us encoratjo també que no deixeu passar l'oportunitat per revisar i replantejar maneres de fer, projectes que amb el temps potser han perdut

aquell vigor de l'inici o propostes que s'allunyen a poc a poc de l'interès general. Hem de ser exigents amb nosaltres mateixos, i no ens ha de fer por ni renovar ni innovar. Crec que si una proposta, per nostrada i històrica que sigui, ha perdut una part de l'interès, i per qualsevol circumstància també el favor del públic, que és al capdavant un dels destinataris principals de les nostres accions, no té sentit fer-la perdurar amb l'únic objectiu d'anar complint edicions. Hem de ser capaços d'aturar-nos, pensar, i si convé, tornar a engegar amb nou ímpetu un nou camí.

La cultura és un bé social, ens ofereix benestar individual i col·lectiu, salut, i no és una frivolitat de la qual puguem prescindir-ne. Nosaltres tenim molt clar que fomentar la cultura és també, sense dubte, invertir en la salut dels nostres ciutadans. La cultura és el que queda després d'oblidar tot el que s'ha après, deia l'escriptor francès André Maurois...

M'afegeixo doncs a l'homenatge de les persones que van esperar i esperen la vida cultural i associativa per fer perdurar el seu treball incansable i altament generós en uns temps on la cultura tot just s'obria camí i gràcies a l'aportació dels quals s'han preservat moltes de les nostres singularitats i han contribuït amb eficàcia al desvetllament cultural del nostre país.

Per molts anys i moltes gràcies. ■■■

Mercè Bonell i Bertran

Mònica Bonell, subsíndica general, Àngels Codina i Antoni Pol durant el lliurament

Delegats Permanents de 5 de setembre de 1973, es va atorgar a les dones el dret a ser elegides.

A partir de l'any 1973 les dones van tenir una participació activa en primera línia en les eleccions però no és fins 11 anys després (1984-1985) que una dona va vestir-se amb la capa i el tricorni, propis de Consellers Generals, i que al seu coll hi pengés la medalla de coure amb l'escut d'Andorra. I aquesta dona és MERCÈ BONELL i BERTRAN.

És un honor presentar a una dona andorrana com la Mercè. Els anys en que ella va ser Molt Il·lustre Consellera General jo era jove i tot just començava a participar, entre bambolines, a la política. Recordo la Mercè riallera, alegre, sempre amb una paraula divertida (i visca el Barça). La recordo vestida de consellera general i també a la porta de la botiga de l'avinguda Meritxell, "al peu del canó". Per a tots era i és la Mercè de cal Parrot. La filla de l'"agitador" com deia el Coronel Baulard, en expressió de l'energia, de la vehemència, de la convicció i de l'amor a Andorra que traspuen els seus gens.

La Mercè no es pot definir... de Mercè només n'hi ha una i és ella. Tal qual. Només m'atreveixo a qualificar-la des del més profund respecte i admiració.

Si ella va ser la primera dona consellera general no ho fou per l'atzar sinó per les qualitats que l'envolten. Una persona cultivada, molt culta, i alhora molt generosa i discreta. Generosa perquè també va saber encaixar amb un somriure les crítiques que rebia d'aquells joves de la parròquia que es trobaven a l'oposició política. Discreta, perquè mai ha volgut cap mena de reconeixement i sempre ha intentat fer el bé i ajudar els altres des de l'anonimat. Fins i tot avui no ens ha pogut acompanyar!

Amiga dels seus amics, protectora dels seus, anteposa les necessitats dels demés enfront de les seves pròpies, treballadora incansable i capaç de saber trobar la part positiva de les circumstàncies adverses. I per sobre de tot, enamorada d'Andorra.

Aquesta és la Mercè Bonell que va ser Consellera General els anys 1984-1985, d'això ja fa 30 anys. La primera dona que va formar part del parlament andorrà, que havia estat reservat fins aquell moment només als homes.

Una Andorra que no coneixia encara la Constitució i en la que tot just s'acabava de forjar l'anomenada "Reformeta" amb el Consell Executiu i la creació de la setena parròquia. Una Andorra que lluitava per ser reconeguda a nivell Internacional amb l'intent defallit de formar part de l'OIT. En la que

encara existia l'Assemblea Magna i la justícia era impartida pels Batlles designats en la sisena (setena) proposada pel Consell General i al Tribunal de Corts hi assistien els Raonadors del poble; en la que hi havia doble jurisdicció amb els Tribunals Superiors de la Mitra i de Perpinyà i en que la policia comptava com a superiors jeràrquics als Veguers. Una Andorra en la que el temps s'escolava lentament mentre creixia ràpidament l'economia. Però era una Andorra que volia ser ella mateixa i volia que el poble fos realment sobirà tot preservant el Copríncipat. I aquest és el camí que es va obrir la dècada dels anys 80 i al que la Mercè, des de la seva vocació de servei públic, va contribuir a traçar.

Mercè, avui no ens has pogut acompanyar, només vull que el teu missatge et traslladi el meu més profund agraïment per ser com ets i les meves disculpes si en alguna ocasió no he sabut estar a la teva alçada. Que acceptis aquest premi que t'ofereix Àgora Cultural com a mostra de reconeixement del què representes, el símbol de l'esforç de moltes dones andorranes que han permès que nosaltres puguem participar activament en la política i en la presa de decisions. Avui és una normalitat la Constitució, ho és també que les dones ens puguem desenvolupar en tots els àmbits... però si no fos pel vostre esforç, per la vostra tenacitat i la vostra convicció, a ben segur això no seria així i el món també seria diferent. ■■■

Per Antoni Pol i Solé

Només una paraula. La senyora Mercè Bonell m'ha permès que reculli el premi en nom seu, tot i que personalment no hi està d'acord. Àgora Cultural del Principat d'Andorra en deixem constància i li agraïm la seva confiança i acceptació, indirecta, en no ser present en l'acte d'avui. Moltes gràcies. ■■■

Per Rosa Ferrer i Obiols

En l'àmbit de la política, el segle XX ha significat per a Andorra un gran avenç en l'aprofundiment de la democràcia i, per consegüent, un canvi cultural important en la participació política. La primera meitat (1933) es va obtenir el sufragi universal masculí, però no va ser fins ben entrada la segona meitat de segle que es va assolir el sufragi universal també femení.

L'any 1967, un grup de dones andorranes van unir-se per crear un moviment favorable encaminat a aconseguir el dret de vot i el dret de ser elegides. Calia ser valentes i ho van ser. Concretament el 30 d'abril de 1967 van presentar una sol·licitud al Consell General per obtenir l'autorització de recollir signatures de dones andorranes per iniciar un expedient per aconseguir la ciutadania plena. Un any després (30 de maig 1968) van formalitzar la petició al Consell General amb la signatura de 370 dones.

L'any 1969 el Consell General va informar favorablement només el dret de vot, però no el dret a ser elegides (sufragi passiu). I en els mateixos termes es va pronunciar el Decret dels Delegats Permanents l'any 1970. En aquell moment també es va passar el dret de vot de 25 anys a 21.

L'any 1971 les dones van participar per primera vegada a les eleccions al Consell General però únicament i exclusiva amb el dret a votar; no a ser elegides. Les eleccions de l'any 1971, entre la participació de les dones i la rebaixa dels 25 anys per votar a 21 anys, va comportar que el cens electoral nacional passés de 1.000 electors a 2.650. (font Midi Libre – Mardi, 14 desembre 1971). Però la reivindicació de les dones a obtenir el dret de sufragi en tota la seva plenitud no va acabar, i amb l'ajuda dels consellers generals Jaume Bartumeu i Canturri i Òscar Ribas i Reig, mitjançant una moció que van presentar i després d'un profund debat, per Decret dels

Mercè Bonell i Bertran

Per Mònica Bonell i Tuset

Bona tarda a tothom. Com ha dit la senyora Rosa Ferrer, la senyora Mercè Bonell no ens pot acompanyar avui, però jo voldria donar les gràcies primer a Àgora Cultural per aquest reconeixement a la senyora Mercè Bonell i seguidament les gràcies a la Mercè Bonell. Just fa quatre anys, aquí al Consell General,

vàrem retre homenatge a totes les dones que van fer possible el vot de la dona, i al fet que les dones poguessin ser escollides després de tenir el dret a vot.

En aquell acte vàrem recordar les paraules d'algunes d'elles just quan van rebre el dret a vot, on se'ns explicava que, quan se'ls demanava, o a alguna d'elles, se li demanava en els mitjans de comunicació de l'època, si se'ls havia donat les gràcies, si se'ls havia dit doncs gràcies, no? pel que havien fet, i una concretament, va contestar que no, però que era igual, perquè el que havien fet ho havien fet per a les generacions venidores. Gràcies Mercè i gràcies Àgora Cultural per aquest reconeixement. ■■■

Cultura política

Per Antoni Pol i Solé

Reivindicar la importància de la nostra cultura política i de la seva qualitat té sempre sentit i avui més davant del desprestigi general dels polítics, en una societat en profunda transformació i on dos principis semblen voler-se imposar en ella.

El tenir per sobre del ser.

I el mercat per sobre de les persones i els estats.

Aquesta reivindicació ha estat feta a través del Manifest cultural 2015 presentat en ocasió del Dia de la Cultura per l'Àgora Cultural del Principat d'Andorra el passat dimecres 1 de juliol al vestíbul de la seu del nou Consell General, la casa comuna de tots els andorrans com molt bé acostuma a recordar el nostre síndic general Vicenç Mateu i Zamora.

La cultura ho impregna tot, també la política.

Malgrat que molts polítics no s'ho pensin, ni ho vegin així.

L'enguany la reivindicació del manifest cultural ha anat de bracet de tres nous premis Àgora Cultural que han estat immersos de ple en la cultura política andorrana dels darrers trenta anys. Una cultura política que ha estat clarament transformadora del marc institucional i de les mentalitats, obrint nous horitzons de futur al desenvolupament de la societat andorrana en el concert internacional amb els estats i les nacions de tota la Terra.

Tres nous premis Àgora Cultural, provinents de l'àmbit de la cultura política, que es sumen a les 29 personalitats que ja han rebut el guardó des del 2001. Mercè BONELL i BERTRAN, n'ha estat considerada mereixedora per haver contribuït a enriquir la cultura política d'Andorra sent la primera dona de la història del nostre país a presentar-se i formar part del Consell General, durant els anys 1984 i 1985, per la parròquia d'Andorra la Vella, després dels decrets de les Delegacions Permanents dels Coprínceps permetent, el 1970, el dret de vot de les dones i, el 1973, la seva elegibilitat.

Nascuda el 15 de juny de 1941 ha seduït i s'ha deixat seduir per la vida. Ha sabut atreure a l'entorn seu el consens, l'estima i la confiança amb intel·ligència i ferma discreció.

El seu pare es va implicar políticament entre els anys 1930 i 1970 per a fer evolucionar i modernitzar Andorra i, segurament, d'ell n'ha heretat els gens inconfornistes i rebels enfront als conservadors i als "carques" com li agrada dir a ella.

Nemesi MARQUÉS I OSTE, n'ha estat considerat mereixedor per haver contribuït magníficament a clarificar el debat teòric i jurídic relatiu a la sobirania d'Andorra, amb estudis i publicacions, i, com a

representant del Copríncep Episcopal Excm. Joan MARTÍ I ALANIS, haver treballat per a fer possible una nova cultura política dins del pacte del nou marc institucional dels andorrans en la Constitució del 1993.

Nascut el 17 de maig de 1935, el seu trajecte vital sembla cercar la profunditat buscant l'essència de la vida i volent arribar al fons de les coses, amb senzillesa però amb rotunditat.

De les seves virtuts de compromís, responsabilitat, vehemència i esperit de sacrifici, els seus assoliments en la seva obra escrita i en la seva vida viscuda, en són clar testimoni.

I amb les virtuts s'acompanyen els pecats, com va recordar ell i en va demanar perdó públicament en ocasió de la recepció del guardó.

I així ha hagut de gestionar la tensió, la mordacitat, la censura, la confiança, l'orgull, la fermesa, la serietat, la felicitat i el conflicte entre allò material i espiritual. Jean Yves CAULLET, n'ha estat considerat mereixedor per haver contribuït, com a representant personal del Copríncep Francès Excm. Sr. François MITTERRAND, a l'evolució decisiva i essencial per al futur del Principat d'Andorra, fent possible la construcció d'una nova aproximació de la institució de la Presidència de la República Francesa a Andorra, i treballat per a fer possible una nova cultura política dins del pacte del nou marc institucional dels andorrans, en la Constitució del 1993.

Nascut el 8 de febrer de 1957, sembla haver estat dotat d'una qualitat de precognició, és a dir d'una sensibilitat exquisida per a saber i entendre el que pensen els altres i per a saber transmetre idees i missatges. O amb capacitat de concebre mentalment una situació i convertir-la en realitat. Agut, intuïtiu i hàbil. Responsable i perspicaç. Generós. Tot i poder semblar desconnectat de la realitat i fred, és tot el contrari.

Les seves limitacions en altres aspectes, com qualsevol persona, no li resten en la seva alta qualitat humana i estimació per Andorra, la qual ha estat corresposta.

Tres premis, merescuts, a la cultura política andorrana, que no són fruit de quatre dies, d'un acte o d'un fet, sinó d'unes trajectòries i uns esperits de servei al país durant anys. Amb una visió clara de futur per al benestar dels andorrans.

Uns premiats que honoren doblement a Andorra, pel que han fet i en acceptar l'humil, però sincer premi, d'Àgora Cultural del Principat d'Andorra, provinent de 23 associacions culturals del país però que expressen el reconeixement de tota la societat andorrana i el donen en el seu nom. ■■■

Laudatio sobre el Dr. Nemesi Marquès i Oste

Olga Gelabert, ministra de Cultura, i Àngels Mach lliurant el premi a Nemesi Marquès

Per Ramon Viñals i Farré

1. Prolegòmens

Des de bon començament he de dir que representa un gran honor haver estat elegit per fer aquesta *laudatio* o semblança del Dr. Nemesi Marquès i Oste en rebre el premi Àgora Cultural 2014, a la seu del Consell General del Principat d'Andorra.

Una *laudatio* o elogi pot obeir a moltes motivacions, en ocasions conjunturals, en altres de pura cortesia. Cap d'aquestes notes no ocorre en el cas de Nemesi Marquès, ja que, en primer lloc, es tracta del reconeixement a una trajectòria professional totalment indiscutible, d'uns *oficis* que han adquirit una rellevància des del moment en què fou nomenat secretari general de la mitra d'Urgell. En segon lloc, el testimoni d'afecte a qui ha tingut una conducta exemplar envers les persones que anaven a demanar-li consell, a exposar-li els problemes polítics, socials o personals; per la seva disponibilitat, l'acollença entranyable i, en ocasions, la seva tendra duresa. No oblidem tampoc la seva aportació acadèmica en el pla intel·lectual. Em refereixo a la seva aportació al dret i a les institucions del Principat d'Andorra, el que jo voldria remarcar-ne, així com l'estreta col·laboració amb el copríncep Martí Alanís en tot el procés de reforma de les institucions andorranes.

Possiblement he estat designat per fer la *laudatio* per haver-nos ocupat, el Dr. Nemesi Marquès i jo mateix, a la recerca de temes andorranos i haver compartit resultats. Quan vaig publicar el primer llibre sobre *La nacionalitat andorrana*, l'any 1980, el Dr. Marquès en va fer la presentació; i al seu temps, jo vaig dirigir la seva tesi doctoral.

2. Procés de formació

Nemesi Marquès i Oste va fer una diplomatura en estudis filosòfics a la Universitat de Heidelberg, aquell cèlebre centre inaugurat l'any 1386 pel príncep elector Rupert I amb el consentiment del papa Urbà VI. Allí va tenir al

seu abast, en aquells moments, els més de 200.000 llibres de la biblioteca. El pensament dels seus mestres alemanys va impregnar l'esperit de Nemesi Marquès i en va modular una mica el tarannà i la personalitat.

A l'antic Collegio Romano de la ciutat de Roma, fundat el 1551 per Ignasi de Loiola, esdevingut després la Pontifícia Universitat Gregoriana, obtingué la llicenciatura en teologia i dret canònic.

A la Universitat de Barcelona, anomenada *La Central*, inicià els estudis de dret. Una vegada acabats, es matriculà en els cursos de doctorat. El 29 de novembre del 1988 va defensar la tesi doctoral titulada *La reforma de les institucions d'Andorra (1975-1981). Aspectes interns i internacionals* de la qual vaig ser el director. El tribunal examinador estava format pel president, José Antonio Pastor Ridruejo, catedràtic de la Universitat Complutense de Madrid i exmagistrat al Tribunal de Drets Humans d'Estrasburg, i els membres Dra. Alegria Borràs, Dr. Francesc Granell, Dr. Lluís Puig i Ferriol, i Dr. Pere Vilanova. El tribunal li atorgà, per unanimitat, la màxima qualificació, amb recomanació de publicació immediata, cosa que tingué lloc l'any 1989. Després destacarem, breument, alguns aspectes d'aquest treball d'investigació.

3. Principals publicacions

- *La reforma de les institucions d'Andorra. Aspectes interns i internacionals*. Ed. Virgili i Pagès, Lleida, 1989.

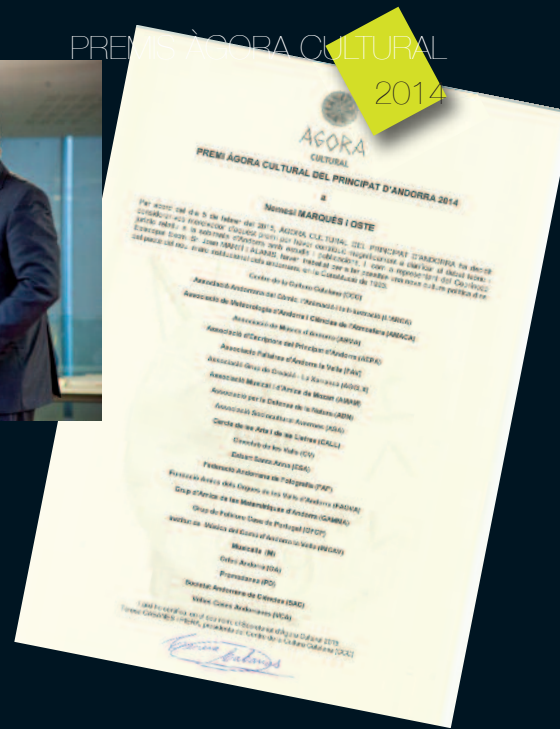
- *Lleis i resolucions dels coprínceps i dels seus delegats, vol. I (1900-1979)*, Andorra, 1980.

- *Lleis i resolucions dels Coprínceps i dels seus delegats, vol. II (1980-1993)*, Lleida, 1998.

- Intervenció sobre *Regulació dels drets humans en la Constitució andorrana*, en les XVI Jornades de la AEPDIRI (Asociación Española de Profesores de Derecho Internacional y Relaciones Internacionales), celebrades al Principat d'Andorra l'any 1995. (*Andorra en el ámbito jurídico europeo*, Marcial Pons, Madrid, 1996, p. 417 i ss).

- "La sobirania d'Andorra en el 'Manual Digest'", edició del *Manual digest* pel Consell General de les Valls, Andorra la Vella, 2000, p. 127-134.

- *Les institucions públiques del Principat d'Andorra*, publicat per l'UdA, que és el text per al postgrau en Dret andorrà. Comprèn un resum de les institucions preconstitucionals –

Nemesi Marquès als 6 anys amb els seus pares

Exercint directament la representació internacionals del Copríncep Episcopal a la UNESCO l'any 1971

Visita del Tribunal Superior de la Mitra

Nemesi Marquès conversa amb Serafí Reig al Consell General

A la Diada de Meritxell, en les obres del nou santuari

Trobada entre el Copríncep Martí i el Copríncep Chirac en la seva visita a Andorra

Rebent la Légion d'Honneur

perquè així li ho recomanaren els impulsors d'aquest curs– i, òbviament, les derivades de la Constitució del 1993. Aquesta publicació ha servit de guió al gran nombre de persones que durant els darrers anys han seguit els cursos de postgrau.

4. Càrrecs públics i distincions

Càrrecs públics

- 1968-1981: secretari general de la Mitra d'Urgell.
- 1981-1993: delegat permanent del Copríncep Episcopal.
- 1994- 2012: representant personal del Copríncep Episcopal.

Distincions

- 1989: orde d'Isabel la Catòlica (Espanya).
- 1999: Légion d'Honneur (França).
- 2012: Pro Ecclesia et Pontifice, atorgada pel papa Benet XVI (Santa Seu). Es tracta de la creu instituïda pel papa Lleó XIII i que avui s'atorga en reconeixement de les actuacions envers l'Església i el pontífex.

5. Aspectes més rellevants de la seva projecció científica, professional i política referent al Principat d'Andorra

Quan el Dr. Marquès inicià el treball d'investigació sobre la reforma de les institucions d'Andorra tenia molt clar que una tesi doctoral té un punt focal, en el qual convergeix tot l'entramat expositiu i argumental. La direcció d'aquest treball no comportà problemes. Si el doctorand sap que s'ha de fer i treballa bé, el director desenvolupa una funció de seguiment i de consell. Puc assegurar que ha estat una de les millors tesis de les quals he estat tutor i director des de l'any 1986 fins ara.

Els membres del tribunal de tesi doctoral subratllaren la confluència en el doctorand de l'executor polític i de l'analista intel·lectual de la tasca política.

La tesi doctoral reflecteix la missió rebuda del copríncep Joan Martí Alanis per promoure un procés reformador envers l'afirmació de la sobirania d'Andorra i la seva consolidació com a estat de dret en l'estructuració institucional del Principat i la implementació exterior corresponent.

La tesi reflecteix una negociació difícil segons aquests objectius –podem consultar les pàgines 95-158, dedicades al *Debat sobre la reforma entre les autoritats dels coprínceps*–, objectius clarament expressats pel bisbe Martí davant els representants del Consell General de les Valls el 12 de maig del 1979 (p. 118-119). Aquests objectius no es pogueren plasmar plenament en la reforma adoptada per Decret de 15 de gener del 1981, a causa de les concepcions diverses sobre la sobirania d'Andorra, que la tesi descriu en la conclusió número 12.1a (p. 305). Això no obstant, el decret del 15 de gener del 1981, en

l'exposició de motius, negociada àrduament pel Dr. Marquès i els aleshores secretaris del Consell General i de Sindicatura (Manel Mas i Antoni Morell) conté alguns elements que contradiuen les tesis negatòries de la sobirania d'Andorra, com s'exposa en la part 3 i 4 de la tesi doctoral. En aquests darrers apartats es recullen els meus treballs *El Treaty Making Power y la representación internacional del Principado de Andorra*, de l'any 1976, i el del professor Zemanek *L'estatut internacional de l'Andorre. Situation actuelle et perspectives de réforme*, de l'any 1980.

Encara que el Decret del 15 de gener no donava resposta als plantejaments institucionals en clau de sobirania interna i externa, això no obstant les teories que negaven la possibilitat d'una reforma amb aquests objectius (ben representativa en aquest sentit era l'elaborada per Maurice Duverger en contestació a Zemanek) romanien tocades. En aquest sentit, el senyor Colliard, col·laborador immediat de François Mitterrand en el primer mandat com a president de la República Francesa, reconegué públicament, en una conferència oferta a Andorra, que s'havia subestimat (cito textualment) "la finesse de M. Marquès" sobre la filosofia del *Manual digest* quan defineix Andorra com a "neutre", terme diplomàticament enginyós per afirmar-ne la sobirania.

Puc avançar, amb la vènia corresponent, que el Dr. Marquès ja té preparat un nou estudi sobre els reptes de les institucions andorranes preconstitucionals i la resposta que han obtingut amb la Constitució del 1993. L'estudi s'ocupa dels esdeveniments més significatius en aquest àmbit a partir de la dècada del 1930. Òbviament, resulta particularment significativa en aspectes no coneguts encara l'acció del copríncep Joan Martí i dels seus col·laboradors per portar a bon port els objectius de reforma, als quals ja aspiraven en la negociació de la reforma del 1981. Aquest estudi fou conegut pel bisbe Martí, ja jubilat, i abans de la seva mort en féu un judici que expressà per escrit en una carta adreçada al Dr. Marquès, el mes de juny del 2006, i que jo vaig poder llegir en un d'aquests dinars que fèiem en algun restaurant de Barcelona. Em permeto la vènia de llegir-ne un fragment: "Nemesi, m'ha seduït la lectura del teu escrit i ja l'he acabada. Molt, molt bé! Em sembla que és completa, valenta, documentada. Has fet un gran servei a l'Església i els que en vàrem ser protagonistes ens sentim protegits. Llegit tot d'un cop és una aventura dura i agosarada. Seguint el dictamen de la consciència arribarem, pas a pas, més lluny del que en principi pensàvem."

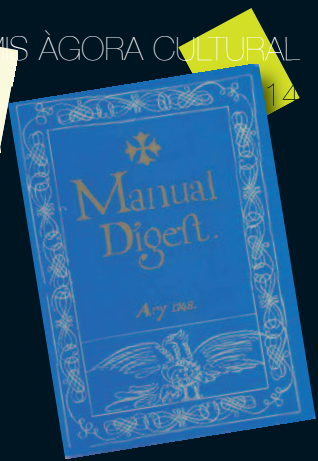
Nemesi, la meua felicitació pel premi Àgora Cultural. ■■■

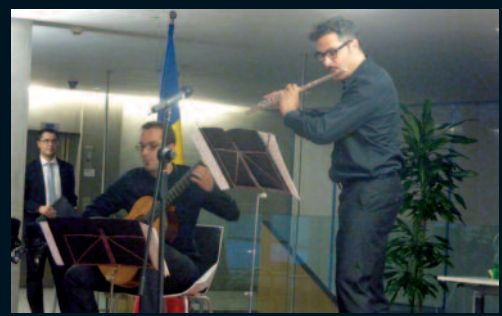
Agraïment de Nemesi Marquès i Oste

Avui no tinc altres paraules sinó d'agraïment. Després de saludar les autoritats que són aquí, a les quals expresso el meu respecte – al Molt Illustre Síndic, al president del Consell Superior de la Justícia i als ministres aquí presents –, vull expressar només un agraïment a Àgora Cultural del Principat, terreny de confluència de tantes activitats culturals que hi ha associades. I aquí faig una excepció, per felicitar-vos, per encoratjar-vos en aquestes activitats culturals. La cultura és l'expressió més alta de l'ésser humà i és al mateix temps un factor de cohesió en la pluralitat social que sempre existeix tant en les grans com en les petites comunitats. I és també un factor importantíssim per desenvolupar les notes individuants de la identitat d'una comunitat com la nostra. I també us vull agrair molt sincerament que hàgiu ajuntat en aquest homenatge, en aquest premi i amb igual premi, M. Jean-Yves Caullet. Més enllà de les fatigues per arribar –sempre hi arribàvem–, amb matisos però amb empatia, amb cordialitat i amb bona entesa, a fer aquell projecte de constitució que vam poder sotmetre al poble andorrà.

Més enllà d'aquella labor, roman sempre i s'engrandeix, amb el temps no minva, l'amistat i l'afecte que ens professem mútuament. "Merci Mr. Caullet, merci pour tout ce que vous avez fait". El doctor Viñas m'ha fet molts elogis. També tinc pecats dels quals demano perdó. El Papa m'ensenya quan diu que tots som pecadors. Jo també sóc pecador i he tingut pecats i demano perdó d'aquelles mancances que durant el meu servei al país hagi pogut fer. En demano perdó humilment. I després d'aquests reconeixements, voldria acabar fent un reconeixement molt especial de gratitud a Andorra, perquè Andorra ha suposat per mi durant molts anys un estímul a la recerca intel·lectual i operativa d'aquells objectius als quals el poble andorrà aspirava i que els meus superiors, els tres bisbes copríneps als quals he servit i a un administrador apostòlic, sempre em recomanaren: cercar la seguretat jurídica institucional i al mateix temps unes institucions corresponents a la dignitat d'aquest gran petit país. Moltes gràcies. ■

La coral SAAS Qui Canta? dirigida per Òscar Sánchez i Cazorla

David Sanz i Jordi Gendra durant la seva actuació musical

Nota biogràfica

Nemesi Marquès i Oste va néixer a Cabó el 17 de maig de 1935, i ben jove va ingressar al Seminari Diocesà d'Urgell per cursar-hi estudis, que va ampliar després a Barcelona, on va estudiar tres anys de filosofia i cinc de teologia. L'octubre de 1957 anà a la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma, on obtingué la llicenciatura en Sagrada Teologia, i poc després, el 19 de març de 1959, va ser ordenat prevere a Roma. Continuà a Roma fins a l'estiu de 1961 per completar els estudis de dret canònic a la mateixa Pontifícia Universitat Gregoriana, on va obtenir la llicenciatura en aquesta disciplina. Posteriorment, obtingué la diplomatura en Estudis Filosòfics per la Universitat de Heidelberg (Alemanya) i es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona, on més tard obtingué el grau de doctor. En l'exercici del ministeri pastoral, ha estat ecònom de Bellestar i encarregat d'Aravell, ecònom de Montferrer, i rector d'Anserall i encarregat de Calvinyà, destins que va compaginar amb la tasca docent al Seminari Diocesà d'Urgell en diferents períodes. El 8

de març de 2010 va ser nomenat canonge de la Catedral d'Urgell. Ha ocupat també els càrrecs de secretari de la Delegació Permanent de la Mitra per Andorra, i, posteriorment, delegat permanent de la Mitra; fiscal general de la diòcesi i defensor del Víncul; vicari judicial de la Diòcesi d'Urgell i membre de la Comissió Assessoria per als Assumptes Jurídics, entre d'altres. El 20 de juliol de 2012 va ser nomenat assessor dels Serveis del Copríncep Episcopal, i el desembre del mateix any va ser nomenat director del Museu Diocesà del Bisbat d'Urgell. Ha publicat els llibres *Lleis i resolucions dels Coprínceps i dels seus delegats* (Andorra, 1980, vol. 1 1900-1979), *La reforma de les institucions d'Andorra. Aspectes interns i internacionals* (Lleida, 1989), *Lleis i resolucions dels Coprínceps i dels seus delegats* (Andorra, 1998, vol. 2 1980-1993) i *Les institucions públiques del Principat* (Andorra, 2005). Ha estat distingit amb l'orde d'Isabel la Catòlica (1989), la Légion d'Honneur (1999) i la creu Pro Ecclesia et Pontifice (2013). ■

Jean-Yves Caillet

Per Joan Massa i Sarrado

Vicenç Mateu, síndic general, i Xavier Escribano, secretari general del CCC, lliurant el premi a Jean-Yves Caillet

Diuen que les parets tenen orelles i memòria. També les d'aquest vestíbul. Ara poden donar fe de les meves paraules, fa una mica més de dos anys, en ocasió d'un altre premi Àgora Cultural. Agraïa en aquell moment unes paraules del bon amic Pascal Escande, aquí present, i li deia que "feia homenatge al copríncep Mitterrand, especialment el del segon mandat, i a Jean-Yves Caillet".

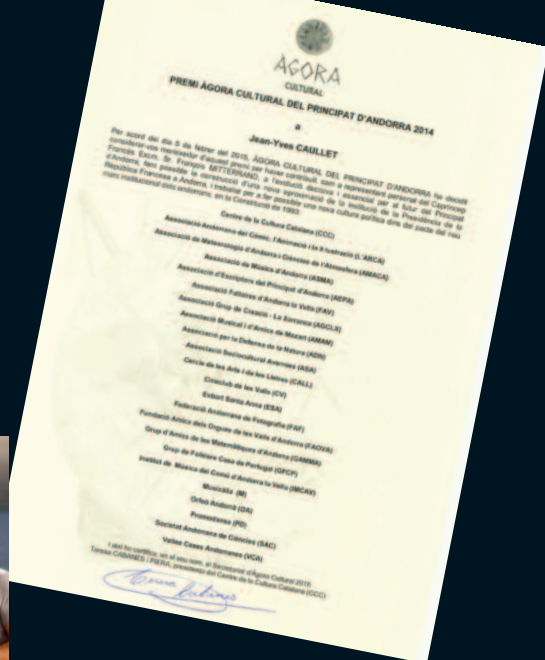
És avui un gran honor per mi, en nom d'Àgora i de les 23 entitats culturals que engloba, poder-vos dir directament, Sr. Jean-Yves Caillet, una sola paraula: gràcies! És el nostre reconeixement i agraïment a l'esforç, la capacitat, l'habilitat, la pedagogia i el rigor en uns anys decisius de la vida d'Andorra, quan, finalment, el poble andorrà s'aturà dins la seva secular continuïtat històrica –un sistema jurídic des dels Pariatges construït per sedimentació progressiva–, tornà sobre si mateix i decidí, com sempre amb els Coprínceps, fer un pas més en la seva incansable recerca de llibertat, en el nou marc i entorn geogràfic, històric, polític, econòmic i sociocultural de final del segle XX. Per a Andorra –en tot cas per mi–, parlar de Jean-Yves Caillet és parlar de la Constitució de 1993. És el Caillet andorrà, el que l'any 1991 entra en el gabinet de François Mitterrand com a conseller tècnic. El 12 d'abril del 1991 era ja a Andorra en la primera reunió de la comissió tripartida encarregada del procés constituent. Les actes diuen: "Jean-Yves Caillet, chargé de Mission, chargé de l'Andorre auprès de M. Ménéage (Palais de l'Elysée)." En les reunions de l'any 1992 se'l cita com "Jean-Yves Caillet, conseiller technique du président de la République (Palais de l'Elysée)".

Com podeu imaginar, existeix un J.-Y. Caillet abans del 1991 i un J.-Y. Caillet després de 1996, quan va deixar el palau de l'Elisi. No puc parlar ara, però ho sé, dels seus estudis d'enginyer agrònom, de la seva experiència i

treball en diferents departaments i prefectures, pont entre els ciutadans i els seus territoris, de la seva implicació directa en la política com a conseller regional, conseller general, diputat i alcalde. Sens dubte, un gran, meritori i reconegut servei públic. Caillet s'identifica amb aquella expressió de J. J. Rousseau –crec del seu *Emili*–: "L'on est toujours fort pour faire ce qu'on veut fortement."

Fem, però, avui homenatge al Sr. Jean-Yves Caillet, qui, del 1991 al 1996 tingué relació directa amb Andorra, des dels serveis del copríncep Mitterrand, quan s'estrenà participant activament en les negociacions i en la redacció de la Constitució del Principat d'Andorra de 1993. Fou el primer representant personal del copríncep Mitterrand i del copríncep Chirac fins al 1996. Fem, per tant, homenatge al senyor Caillet, l'actor que més contribuï dins dels col·laboradors del Copríncep francès, a dur a bon port l'actual Constitució. Com a bon enginyer, Caillet va copsar ràpidament que Andorra, des dels Pariatges, es movia, amb Arquimedes, dins de la cinemàtica de la llei de la palanca i de l'equilibri entre braços, en què un cosenyer cada vegada més petit podia estar en equilibri amb un cosenyer cada vegada més gran solament si, des d'Andorra, era adequada la proporció entre els braços.

Dos fets cabdals mereixen ser recordats avui: 1r) El Sr. Caillet assistí a les reunions de la comissió tripartida encarregada del procés constituent des de la primera, del dia 12 d'abril del 1991, fins a l'última, del 18 al 21 de desembre del 1992. Ja sé que no és tan senzill, però com a membre dels serveis del Copríncep episcopal puc afirmar que J.-Y. Caillet va posar fi –i ens ho va fer saber– a les vacil·lacions tant doctrinals com oficials i de

la jurisprudència a l'hora de definir Andorra com un territori dependent, un cosenyeriu feudal la jurisdicció del qual no es pot considerar estrangera respecte de la francesa. J.-Y. Caillet trencà, en aquest punt, amb Jean-F. Bladé, amb Jean Auguste Brutails, amb Bertrand Bèlinguier, amb Charles Rousseau, amb Maurice Duverger... Caillet superà les contradiccions en què van caure aquests autors en deixar sempre sense resposta clara la qüestió del titular de la sobirania d'Andorra. Superà també una última objecció basada en la invocació de la Constitució francesa que feia impossible que el president de la República Francesa pogués ser cap d'un altre estat. Recordà Napoleó en dir que "impossible n'est pas un mot français". Era una fal·làcia. La simultaneïtat de cap de l'Estat francès i cap de l'Estat andorrà era perfectament compatible amb la Constitució francesa. La Reforma del 1981, *la Reformeta*, fou fruit d'aquesta fal·làcia. El mateix Caillet ho va explicar en l'acte commemoratiu del 20è aniversari de la Constitució andorrana, el dia de Sant Tomàs, en aquest vestíbul. Aquest és el vostre gran mèrit. Sí, ho sé. És obvi. En l'origen ho és del copríncep Mitterrand.

2n) L'altre fet cabdal, que cal avui reconèixer, és la convincent i concloent intervenció que el Sr. Caillet tingué també en la negociació del Tractat de bon veïnatge, d'amistat i de cooperació entre el Principat d'Andorra, la República Francesa i el Regne d'Espanya, del 3 de juny de 1993. Tot i ser-ne testimoni directe no entraré en la història del primer trilateral entre Andorra, França i Espanya. J.-Y. Caillet facilità el camí per poder-lo esbossar simultàniament amb la Constitució per establir el marc de les relacions amb els dos Estats veïns sobre la base del respecte a la sobirania, independència i integritat territorial d'Andorra. És la disposició addicional primera de la nostra Carta Magna. El Tractat trilateral, en el contingut i en el mode, en el fons i en la forma, és també mèrit de la seva habilitat i del seu tacte.

No hem d'oblidar tampoc, com a mostra inequívoca del seu saber i del seu bon saber fer, el fet que continués en el càrrec de

Agraiment de Jean-Yves Caullet

Atenent els mitjans de comunicació d'Andorra

representant personal amb el copríncep Jacques Chirac, i assegurar així la transició entre coprínceps, més enllà del color polític, en els primers anys de vida de les noves institucions sorgides de la Constitució i de la seva inicial relació en el dia a dia. També el Sr. Caullet hi té molt a veure en l'òptim relleu i exercici diaris del nou sistema constitucional. No voldria acabar –ni puc– sense agrair en nom de tots els serveis del Copríncep episcopal l'excel·lent, satisfactòria, fàcil i noble relació que sempre va mantenir el Sr. J.-Y. Caullet amb el copríncep Joan Martí; el seu delegat i representant, Nemesi Marquès, homenajat també avui, i tots els altres membres del servei del Copríncep episcopal. Faig menció especial a la magnanimitat que el Sr. Caullet va mantenir, en la penúltima reunió de la comissió tripartida per redactar la Constitució, quan acceptà i donà per bo l'acord a què havíem arribat, en reunions bilaterals, els membres del Copríncep episcopal i els membres del Consell General en aquells punts sensibles per a nosaltres. Mai no oblidarem aquesta grandesa d'ànim. En faig avui testimoni públic d'agraïment. Res més, amic i mestre J.-Y. Caullet. La vida ens duqué a un punt comú: Andorra. Una nova pàtria, d'acord amb aquella afirmació de Ciceró *ubi bene ibi patria*. Andorra –n'estic convençut– us recordarà sempre. En nom d'Àgora Cultural, gràcies i per molts anys! ■

Monsieur le Síndic, madame la Subsíndica, madame la Ministra, chers amis. Je crois que ça ira beaucoup plus vite. Je n'en sais trop que vous dire. Ce qui l'importe aujourd'hui c'est peut être l'émotion, peut-être une forme de fierté, je l'avoue aussi, et en même temps un grand plaisir de retrouver des amis. Je pense que c'est un plaisir de retrouver les amis qui l'importe largement. Beaucoup choses ont été dites trop élogieuses, a mon égard. Moi je voudrais attirer la leçon de cette aventure exceptionnelle que les circonstances, Andorre et le coprínce François Mitterrand, m'ont permis de vivre.

La première des choses c'est quant aussi différentes qu'on puisse être au début d'une négociation. Nous étions différents mon cher ami et nous ne voyons pas les choses de la même façon et nous n'avions pas la même expérience, ni de l'Andorre ni d'autres choses, mais si la volonté existe de se rapprocher pour trouver un point commun aussi éloigné puisse être au début on peut hi parvenir. Et on peut même dépasser l'accord pour arriver à l'amitié sinon à la complicité et je crois qu'au but des ans de débat nous en étions arrivés à une forme de complicité. D'ailleurs je vais vous faire un petit aveux. Je pratique moins le catalan, je l'entends et je le comprends avec difficulté quand il est parlé rapidement, mais je le comprends très bien quant c'est Nemesi Marquès qui parle, ça doit être l'expérience, ça doit être l'expérience. Donc ça c'est la première leçon, la négociation est toujours possible. Et dans un monde de conflits je crois que ça c'est une richesse que vous m'avez offert et donc je voudrais déjà vous remercier. Et puis le deuxième enseignement c'est que, quand un problème est compliqué, et c'était compliqué, c'était innovant, la meilleure façon de résoudre le problème c'est de s'appuyer sur des bases solides, et les bases solides, je m'en souviens encore, ça tenait à une demie page de la part de François Mitterrand, c'était d'abord la séparation de pouvoirs dans un état de droit. Deuxièmement le respect de la souveraineté du peuple andorran.

Troisièmement la souveraineté internationale reconnue dans l'ordre international. Et quatrièmement, pour répondre à une aspiration, le respect de l'institution des coprínceps et à chaque fois que nous avons eu des doutes ou des difficultés en tout cas ces

Davant el Palais de l'Elysée

sont des quatre principes que j'ai essayé de contribuer à la solution.

Alors la chose la plus simple que je puisse dire c'est que les souvenirs sont de bonnes choses, surtout quant ils se terminent bien. La Constitution fonctionne, les andorrans les utilisent, les font vivre, elles sont leurs, elles ne sont plus les nôtres, nous avons fini notre travail il y a plus de vingt ans. C'est une satisfaction bien sur mais surtout le souvenir ça ne sert à rien si ça ne forge pas l'avenir. Andorra a un avenir. Andorra a des problèmes. Andorra va surmonter ces problèmes de la même façon, en respectant la séparation des pouvoirs, en respectant la volonté du Peuple Andorran, en se souvenant qu'il n'y a pas de chemin dehors de l'état de droit que la souveraineté internationale confèrent des droits et des devoirs, et que si les coprínceps peuvent aider, ils sont toujours au service de la Principauté, mais cette volonté de respecter la volonté du peuple et de ses représentants est, quant même, le point cardinal de nos Institutions qui nous permettra, qui vous (pardon) qui vous permettra d'affronter les difficultés quelles qu'elles soient et de continuer d'inscrire Andorre dans le Concert des Nations en toute indépendance et en toute fraternité.

Alors je suis désolé de ne pas vous accompagner jusqu'à la fin de la soirée, je vais devoir retourner dans la belle ville de Paris, ou il fait aussi chaud qu'ici, mais vraiment, du fond du coeur et sans aucune emphase un grand merci et sachez que, à toute occasion, quand je peux rencontrer les amis, je viens rencontrer les amis. Merci. ■

La Comissió Tripartida encarregada del procés constituent l'any 1993

Nota biogràfica

Je suis né à Roubaix en 1957. L'enseignement, la pédagogie, la rigueur et le doute scientifique ont marqué toute mon éducation grâce à mes parents, mon père, professeur d'université et ma mère, professeure agrégée, tous deux issus des Ecoles Normales Supérieures. Leur réussite m'a appris ce que, comme eux, je dois à l'école de la République. J'ai fait mes études secondaires et mes classes préparatoires au lycée Corneille de Rouen. J'ai intégré l'Institut National Agronomique de Paris-Grignon en 1976, puis l'Ecole du Génie Rural des Eaux et des Forêts. Je suis donc ingénieur agronome et ingénieur du Génie Rural des Eaux et des Forêts. Je suis marié et père de deux grands enfants. Ma carrière de jeune ingénieur du GREF commence en 1980 à la Direction Départementale de l'Agriculture du Bas-Rhin à Strasbourg. En 1983, je rejoins le Secrétariat d'Etat aux DOM-TOM. Dans ce ministère, je découvre d'autres choses, bien sûr, la spécificité des départements et des territoires ultramarins mais aussi, la face plus politique des choses, la difficulté des négociations dans des contextes économiques et sociaux tendus, le rôle des politiques publiques et de ceux qui les portent sur le terrain. Entré dans ce ministère en tant que chargé des affaires agricoles, j'ai rejoint, un an après, le cabinet du Ministre, Georges Lemoine, jusqu'en 1986.

1986 est un tournant politique pour notre pays, François Mitterrand est Président de la République et Jacques Chirac devient son premier ministre, on entre en cohabitation. Je choisis de donner à ma carrière une nouvelle orientation en entrant dans la préfectorale, d'abord en tant que directeur de cabinet du Préfet d'Eure-et-Loir, puis sous-préfet d'arrondissement, Saint Claude (Jura), puis Avallon (Yonne). Nous sommes en 1989, François Mitterrand a été réélu Président de la République et il y a, dans l'Yonne, deux de ses ministres : Henri Nallet et Jean-Pierre Soisson. Avant sa nomination comme ministre, Henri Nallet était maire de Tonnerre et député de la 2ème circonscription de l'Yonne, Léo Gréard, maire d'Avallon le remplace à l'Assemblée Nationale. En 1991, j'entre au cabinet de François Mitterrand en tant que conseiller technique en charge des questions intérieures et de l'Andorre. J'ai en charge des dossiers sensibles et je vois comment, à ce niveau de l'Etat, les choses se traitent. Je mesure l'interpénétration complexe des choses, l'obligation qu'il y a de savoir faire en permanence des aller-retour entre la vie des territoires au plus près des citoyens, la prise en compte des ambitions nationales politiques et économiques et la place de la France en Europe et sur la scène internationale.

Pendant les 5 ans passés à la Présidence de la République, j'ai assisté la création d'un nouvel Etat souverain et indépendant en participant activement aux négociations et à la rédaction de la constitution de l'Andorre, adoptée en 1993. Je serai le représentant personnel du Co-Prince d'Andorre, Président de la République française, François Mitterrand puis Jacques Chirac, jusqu'en 1996.

En février 1994, je suis nommé Préfet, à 37 ans. Cette nomination a été un honneur pour moi. En 1996, j'entre à la RATP pour m'occuper des questions de sécurité. La dissolution non prévue, en 1997, de l'Assemblée Nationale va avoir une conséquence importante pour moi car c'est à cette date que j'ai décidé de m'impliquer dans la politique locale. Henri Nallet se présente à la députation de la 2ème circonscription de l'Yonne et me demande d'être son suppléant. Je découvre ce que faire campagne signifie. Il est élu député et j'ai pris goût au contact avec les gens, les échanges, les débats. En 1998, je me présente, sans succès, aux cantonales sur le

canton d'Avallon. Puis de 1999 à 2002, je deviens député en remplacement d'Henri Nallet en mission de plus de six mois pour le gouvernement.

Etre élu de l'Yonne, même avec un mandat national, sans être au plus près des gens n'était pas possible pour moi, en juillet 1999, je quitte Paris et je m'installe avec ma famille à Avallon. En 2001, la liste Ambition Citoyenne et Solidaire pour Avallon gagne les municipales et je suis élu maire.

Le traumatisme d'avril 2002 sera violent pour tous les gens de gauche. Les Icaunais choisissent d'envoyer à l'Assemblée Nationale trois députés UMP, en 2002 et en 2007. Pourtant, localement les électeurs ont continué à faire confiance à leurs élus de gauche.

En 2004, mon ami Jean Mariani est élu Conseiller général du canton d'Avallon et la liste de François Patriat gagne la Bourgogne. Je suis nommé Vice-Président chargé de la culture en 2006 puis du développement économique.

En 2008, les Avallonnais me renouvellent leur confiance à la mairie d'Avallon. En 2010, la région Bourgogne reste à gauche. Au printemps 2011, je suis élu Conseiller général du canton d'Avallon, je choisis de quitter le Conseil régional pour siéger au Conseil Général de l'Yonne.

En 2009, je crée l'ACSY (Ambition Citoyenne et Solidaire pour l'Yonne) pour fédérer les élus du département sensibles aux idées républicaines de gauche et pour avoir un lieu d'échanges, de débats et de partage d'expériences, car je sais combien la fonction d'élu est parfois difficile et combien on peut se sentir seul dans les choix et les orientations à prendre.

2011 a été une année particulière avec la désignation du candidat du Parti socialiste à l'issue d'un processus novateur pour notre pays, « les primaires ». Un élan bien particulier s'est créé et il nous a porté tout au long de la campagne présidentielle. En mai 2012, François Hollande est élu Président de la République.

La campagne des législatives qui suit est, cette fois-ci encore, rude avec un adversaire coriace. Les accords du candidat UMP avec l'extrême droite entre les deux tours ont été manifestes, la mobilisation des électeurs juste après la présidentielle difficile mais une majorité d'électeurs me désigne pour être leur représentant à l'Assemblée Nationale. Je suis fier de cette élection. Je suis le seul parlementaire de la majorité dans le département. ■■■

Homenatge a Lluís Capdevila i Vilallonga

Per Sergi Mas i Balaguer

Un "enfant terrible", el senyor Lluís Capdevila

Vaig conèixer al professor Capdevila l'any 1958, el mes de juny, mentre estàvem esculpir amb el company Bonaventura Naudi la imatge de Sant Cristòfol, patró dels xofers, en el taller botiga de ca l'Ivo Fiter de Sant Julià de Lòria. Era un agradable vespre que feia agradós fer anar les gúbies per aquell bé de Déu de soca de pi negre de solana... Vet aquí que entrà un home a saludar en Naudi. Ens presentà, ens donàrem la mà i així començà la nostra amistat, una venturosa amistat amb l'home més extraordinari que he conegut en ma vida.

Fa temps, massa temps, que tenia la intenció i, encara més, l'obligat deute de posar sobre paper uns mots de remembrança dedicats al mal valorat mestre. Sí, dic mal valorat, perquè el seu mestratge depassava l'amistat i no vaig mai expressar-li de paraula tot el reconeixement que li vaig tenir, potser per timidesa o potser no saber-ho dir. Ell sí que sabia dir i explicar sense ser pedant ni fleuma les veritats històriques i com veia les realitats i coneixements de l'època i esdeveniments que li tocà viure. Mercès a ell conec la gent de renom que ens ha precedit, no a través els llibres, sinó perquè en gran part els tractà en persona i els que no conegué els explicava com si ho hagués viscut, perquè coneixia la vida i miracles de tot i de tots de l'època de la meva infància i, és clar, és en ella quan et modeles i et fas per a tota la vida.

El matrimoni Capdevila, en Lluís i la Montserrat, quan els vaig conèixer, vivien durant tot l'any a França, a Poitiers on ell exercia de professor de literatura espanyola a la universitat. Els mesos de vacances els passaven aquí a Andorra, a Sant Julià de Lòria, a cal Nagol, on eren tan ben acollits que semblava que fossin família. No recordo quin any va ser que, ja en la dècada dels anys seixanta del segle passat, es traslladaren a un

pis a sobre del seu amic Ricard Rodrigo a la casa de la botiga d'en Martí Rebols, propietat de can Josa, a la mateixa parròquia laurediana. Allí visqueren primer els estius, tot l'any quan li tocà *la retraite* i fins que es moriren. Els Capdevila eren d'aquells republicans que es feren la promesa de no retornar al país d'origen fins que finís la dictadura. Desgraciadament per a ells i per a molts d'altres exiliats, les portes de la democràcia s'obriren massa tard.

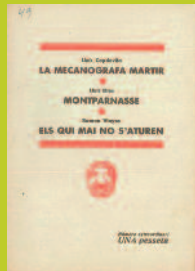
L'any 1959, a en Bonaventura i a mi ens encomanaren de muntar una vetllada amb tema artístic al centre cultural de la parròquia. Se'ns acudí de demanar a en Capdevila, ja que era un consumat erudit sobre la qüestió, que ens fes una conferència i ell, portat per la seva cordial generositat, acceptà de fer una xerrada sobre els artistes que ell conegué abans de la Guerra Civil Espanyola, i així ho féu. Oferí dues hores, amb tota mena de detall, d'artistes que jo sols coneixia qui eren per la seva obra i encara no tots. Ho féu d'una forma clara i contundent, això de descriure estils, tècniques i personalitats. A uns els situava metafòricament en podis celestials i a d'altres al fons del carro de les escombraries. A uns els donava talla de gegants, a d'altres –generalment fatxes– de petits com escarabats. En resum, el seu discurs era tan viu que et feia engrescar per un món fantàstic, palpitant de llums i colors. Quan ens tingué ben captivats passà a contar-nos qui era el dibuixant més genial que tingué el privilegi de tractar i àdhuc de tenir-hi una fraterna amistat i que convisqué amb ell a la capital d'Espanya. Es deia i signava Longòria, i efectivament Longòria també per a mi ha estat el més gran, el millor de tots els caricaturistes. Recordo d'ell l'incommensurable retrat d'en Cambó. Quatre línies i hi era tot, la persona i la seva ànima.

El màxim de l'elegància i de la més refinada simplicitat. El prodigi del que pot fer la ment i la mà de l'home. Però tot no es pot tenir i, tant com era excepcional el seu art, com a persona, era un excepcional desastre en multitud d'aspectes.

Longòria i ell, en Lluís Capdevila, tots dos catalans, tots dos reconeguts i mal pagats. A tots dos per separat, la Barcelona se'ls feia esquifida i estreta, foren temptats pel castís i dispendiós Madrid. Madrid els ofería pessetes, molts duros, perquè s'hi traslladessin i ell amb els seus picants vodevils a la manera dels de París, ben picants, i el dibuixant col·laborant en les publicacions de més *postín*, ingressaren molts diners. L'escriptor malgrat el seu caràcter modest perquè no ofenguessin el seu orgull adquirí un posat i un actuar de gran i magníficent persona i l'altre, amb convidades i grans

Homenatge a Lluís Capdevila i Vilallonga

festes pantagruèliques, tot i que enyorava les arrossades dels *xiringuitos* de la Barceloneta, el bon Longòria, tant com guanyava, gastava. No se sabia com, però sempre anava fet un *perdis*. Recordo que aquesta amena i excepcional conferència ens valgué una amable repulsa perquè, portats per la nostra manca d'experiència de com funcionava el protocol, no convidàrem ni férem presidir l'acte al Comú ni al Consell General. Com que a en Lluís li plaïa contar retalls biogràfics de la seva vida, aprofito que recordo això de la seva etapa madrilena que ignoro si també figura en les seves memòries escrites.

En Lluís, que era un català amb tots els ets i uts, tenia el seu amor propi, que, combinat amb l'orgull de ser d'on era, li produïen urticària els adjectius fotetes i els criteris suats i gratuïts amb què obsequien als catalans les enginyoses gents de les espanyes.

Resulta que, acabat d'arribar a Madrid com a autor teatral de moda a desenvolupar la seva feina a requeriment dels empresaris *capitalins*, l'home entrà en un hotel del centre de la ciutat que li semblà adequat per a ell, una persona important del món de les lletres. Només acostar-se a la recepció ja topa amb el mesquí criteri que els de la Meseta tenen dels catalans, doncs només escoltar el *Buenos días* amb accent de les Rambles sent que el director diu a l'empleat del taulell de rebre els clients: "Dale al señor los precios de las habitaciones más económicas."

En Capdevila, com si no hagués sentit res, es

dirigí al director, li demanà pel director i després que aquest aclarís que ell era el director, el *señor Lluís Capdevila* es féu ensenyar la millor *suite*. Després d'ordenar que cada dia volia un gran ram de flors per a la sala, pagà un mes per endavant i donà un duro de propina al grum de la porta en sortir. Aquí voldria fer una parada per advertir el benèvol lector que, com que no en sé ni vull fer una biografia de l'admirat mestre, perquè no tinc ni mitjans ni coneixements, ni he de fer la competència a l'heroica editorial de Vic, que crec que ja ho ha fet no fa pas gaire, i que també existeixen, que jo sàpiga, tres volums de les seves memòries, en què ignoro si va contar la part última de la seva vida. Bé, doncs, em limitaré a contar, no sé si amb fortuna, alguns dels episodis que ell m'explicà, o jo he viscut, de la seva vida, en un pla més aviat informal i que de passada potser transmeten un alè confidencial del tarannà de l'home que, quan estava a gust i còmode, duia per vestit una brusa de pescador, uns pantalons de forta sarja, doblegats en fora dels camals, una *catximba* de bruc en un costat de la boca –seré indiscret dient que les seves preferides eren les Dunhill i les carregava amb una especial barreja també anglesa–; no oblidem que en Lluís és l'autor del famós tractat per als *pipaires*, *L'art de fumar en pipa*.

En Capdevila és autor juntament amb un músic valencià –de qui no recordo el nom– d'una de les poques composicions líriques de caràcter combatiu catalanes i que curiosament és segurament la més popularment coneguda de les seves obres, i encara més curiosament és la de menys qualitat artística, la famosa *Cançó d'amor i de guerra*. En contraposició, també és autor del delitós llibre dedicat a Andorra, que és en la meua modesta opinió el més deliciós llibre, que dedicà amb exquisit amor al seu país escollit, el llibre ferm que s'ha creat mai al nostre Principat, i mira que n'hi ha de bellíssims.

Aquella allixonadora entrada a Madrid induí el nostre amic a canviar d'estil. Si havia de triomfar públicament no valia la seva manera corrent d'anar per la vida, calia actuar a la mida del paper que requeria la funció, començant per un nou vestuari. A la *suite* començaren a arribar de les més elegants botigues, vestits *chics*, fracs, esmòquings, *redingots*, barrets de copa alta i de tota mena, per endreçar-se segons requerien les circumstàncies de fer l'esnob, el dandi o el paper de diplomàtic de l'hemisferi esclau. És quan adopta el monocle, els botins de xarol, l'agulla amb autèntica perla per a la corbata o corbatí, els guants de *cabritillo* ben blancs i un posat despreocupat, recolzat finalment

sobre una *canne* de xicranda amb pom d'argent cisellat, tot rematat per una cabellera abundant d'ondes que completava a un home de món procedent de fora de la península Ibèrica.

A aquesta disfressa va recórrer per entrar a França en ple èxode del govern republicà espanyol. Hi entrà quan s'estava saldant la Guerra Civil, el febrer de l'any 1939. Una part de la seva vida, de la qual no parlava gaire ni gairebé gens, es què va fer i com passà ell els dos anys i escaig que durà la contesa, perquè ningú no ho diria però ell hi jugà un rol difícil i de risc. Resulta que l'aixecament del cap militar del 19 de juliol a Barcelona s'escaigué estant ell de retorn i sent director d'un dels diaris de més tirada de la capital catalana, crec que era *La solidaritat obrera* o de títol semblant. Ell, com a bon periodista dels que vivien la notícia al carrer, no solament s'apassionava per transmetre l'autenticitat dels fets tràgics i colpidors de la lluita dels obrers per vèncer l'exèrcit sublevat, sinó que també prengué part activa davant de les masses descontrolades que assaltaven convents i esglésies i destruïen indiscriminadament cultura i art religiosos.

Ell va aturar un escamot que estava a punt de calar foc al monument gòtic que és l'església gòtica de Santa Maria del Mar i els dedicà una arenga educativa patriòtica de la rica pèrdua que representaria per a Catalunya i el món. La seva paraula aturà la bestiesa bàrbara que es volia cometre; el mateix va fer en altres indrets importants de la vila en mans de faccions enfurides que defensaven que la ciutat fos conquerida per un cop d'estat infidel a l'estat.

Per això crec –en Capdevila no m'explicà com anà exactament però ho donava a entendre– que s'oferí voluntari per exercir d'educador en l'exèrcit de la República i que degué ser classificat per les seves conviccions polítiques i pel seu historial i en una edat de maduresa apte per allixonar, donar ànims a la tropa, explicar i tornar a explicar què defensaven, amb risc de perdre la vida, una causa i una pàtria justes. El cas és que fou comissari polític al costat dels soldats de primera línia, que acompanyà en la retirada barrejat l'exèrcit vençut, que entrà per la Jonquera. Ell, que anava vestit com els seus companys comissaris, amb caçadora de cuir, pantalons caqui de polaines, *pistolot* al corretjam i gorra de llana i una grossa maleta a la mà, s'esquitllà uns minuts rere una paret. Quan reaparegué l'home s'havia metamorfosat. Havia recuperat la disfressa uniforme de diplomàtic i passà la frontera vestit de frac, barret de copa, botins de xarol, a la mà dreta el seu bastó i a l'esquerra una cartera maletí de fina pell. Al passar tot tibet per davant de

l'oficial de gendarmes, aquest, amb un crit féu, posar fermes tota la guàrdia i el Sr. Capdevila entrà amb honors, davant de la gendarmeria i comandaments presentant-li armes. Costa de creure, però per als que tractarem el personatge, ens és ben versemblant el fet. Era capaç d'això i encara més.

Tornem al Madrid del Sr. Luís Capdevila ric. Com ja abans he dit, en Capdevila anà a la capital alegre dels espanyols a fer diners, i a fe que ho aconseguí. No estalvià per a la vellesa però durant uns anys visqué com un rei. El rei de les *varietés*, que en deien els dels espectacles de diversió nocturna i una especial ciutadania moderna que de tant en tant es fugava desertant de les sarsueles i intentava deixar de banda els dramaturgs de la *generación del noventa y ocho* i posar-se al dia. De les peces vodevilesques sortides de la ment fèrtil de l'autor català no n'he llegit cap, i no obstant això, ell, un tot terreny amb experiència a Montmartre i Montparnasse, passant per Pigalle i Maxim's, fer-ho com cal li hauria de ser bufar i fer ampolles. Com que estar a mitges tintes no li corresponia, quan es posava una idea al cap anava per a totes. Assistia a les sessions de la cambra de diputats. Assistia gairebé cada dia a les tertúlies del Café de Pombo, on es relacionà amb el bo i millor dels lletraferits ibèrics de l'època. Féu amistat amb Gómez de la Serna i sobretot amb Don Ramón del Valle Inclán, amb qui algunes nits sortint del teatre passejaven pel Madrid històric.

Era de matinada en la distingida Plaza Real. Dos noctàmbuls, en Valle Inclán i en Capdevila feien, fent la volta davant els monuments dedicats als reis d'Espanya, unes parades de durada segons la inspiració del gran Valle Inclán, que dedicava unes esperpèntiques perorates a tots els reis i reines i als seus parents, als quals retreia els draps bruts desconeguts pels llibres d'història. Ho feia amb posat teatral i veu declamatorià potent. Abans d'arribar a la família d'Alfons XII, van ser detinguts per la policia i duts a la comissaria més pròxima. Allí, plantats davant del despatx oficial de l'inspector de guàrdia, qui començà a donar feina al secretari, per omplir la fitxa acusatòria de rutina. El comissari començà per Don Ramon: "Me da usted su nombre, su edad... Sabe usted leer y escribir?" Aquí en Valle Inclán amb el mateix to de veu que adés en la Plaza Real li respon. "Y usted, sabe quién fue su padre?" No acabaren d'omplir els papers, es conformaren a tenir-los tancats en un calabós fins a mig matí.

Continuant amb l'experiència madrilenya d'en Capdevila, estant una tarda en la ja citada tertúlia del Café de Pombo, el nostre

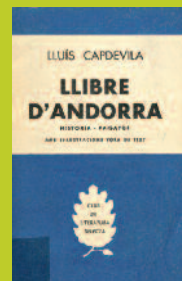
home veié assegut en la barra de l'establiment Don Benito Benavente, l'autor espanyol llorejat amb el premi Nobel. En Lluís no tenia gota de simpatia per l'exitós creador del drama de *La malquerida*. Ell sabia que aquesta destacada obra del teatre hispànic era un plagi, una marranada d'en Benavente en perjudici de l'home de l'escena catalana Adrià Gual, que tingué el poc encert d'enviar un original d'una obra ideada per ell, interessat a conèixer l'opinió del prestigiós col·lega, la que tingués un autor ennoblit amb el guardó literari més important del món, amb el resultat que no rebé resposta, més ben dit, la resposta va ser birlar-li l'autoria. El famós autor estava *platicant* animadament amb una guapa dona i un ben plantat oficial de la Guàrdia Civil. En Capdevila s'acostà a saludar els del grup i tot animat prengué part en la conversa del tercet, amb especial atenció a la bella, a la qual amb tota galanteria acabà emportant-se agafats de braçet.

En Benavente, quan s'adonà de la maniobra, cridà en Lluís i li digué: "Oye, Capdevila, te crees que has hecho una hombrada de macho llevandote a la chica. Pues que sepas que el gran mérito no es conquistar a una mujer, es conquistar a un capitán de la benemérita!", li digué tot fent un gest manyac al ferreny oficial.

Abans de deixar aquest text, que malgrat tot se me n'ha anat de la mà i s'ha allargat qui-sap-lo, no el puc donar per acabat sense afegir-hi com a colofó que, no fa pas gaire, m'he trobat un fet capdevilanesc que és una prova fefaent del tarannà generós.

La troballa se'm presentà esvalotada llegint un llibre editat recentment que està basat en les memòries que va deixar a les acaballes de la seva vida agitada un altre català que també escollí el recer de l'hospitalària Andorra per estar al més a la vora possible de la pàtria capturada. Es tracta del mestre d'infants, poeta, editor i un malaguanyat practicant de l'art de la pintura Norbert Orobítg, que també era amic, endemés de, jo diria, coreligionari de l'home al qual va adreçat aquest petit munt de lletres.

En Norbert mostrà els seus assajos pictòrics al seu intel·ligent company, que restà un bon tros meravellat de l'art del col·lega. Tant que li prometé que portaria i recomanaria l'obra plàstica i a ell a un camarada seu que era director del Museu del Louvre de París. I així ho féu i ho complí, ja que al cap d'una setmana del seu retorn a França en Capdevila escrigué a l'Orobítg que l'important personatge del món de l'art i de la cultura francès esperava el pintor recomanat. Ja tenim, doncs, el novell practicant de les belles arts treballant com un foll per enllestir un

Primera edició del Llibre d'Andorra, 1958 (Fons Biblioteca Nacional d'Andorra)

Segona edició del Llibre d'Andorra, 1970 (Fons Biblioteca Nacional d'Andorra)

nombre d'obres abundants per mostrar en les més altes esferes de les patums que beneeixen als ungits pel geni.

Quan considerà que tenia prou quadres enllestits, sol·licità ajut econòmic a la seva família de Tàrrrega per fer una estada a la ciutat de la llum, digna i que es correspongués a un futur tan enlluernador dels triats per les muses. Rebé el suport dels seus, amb l'afegit que un germà seu s'afegí a l'expedició per donar-li suport i l'ajudà en tot i per tot. Ells mateixos s'ocuparen de tot el bagatge i equipament del transport de les teles i els seus especials i voluminosos embalatges. Arribats a París lloguen habitacions en un hotel i cap al Louvre, dins un taxi ple de pintures fins al capdamunt.

Arribats al Louvre demanen ser rebuts pel director. El conserge els demana el motiu i qui són. Truca per telèfon a la secretària. Al cap d'una mica penja, els diu que s'esperin un *petit moment*. Passats uns breus minuts, es reprèn la comunicació amb el cap de la consergeria. Tornat a penjar el telèfon, una elegant *mademoiselle* els acompanya cap a l'estança de la direcció. Darrere els segueixen un petit exèrcit d'uxers especialitzats en el tractament dels més prestigiosos productes sortits de les més hàbils mans dels homes. Els Orobítg són rebuts per una encantadora cortesia que els dispensa un *charmant* director, que els manifesta la confiança que

té amb l'amic Capdevila. Mentrestant el personal va omplint de manera adient el *bureau*, l'avantsala i encara dues més de l'obra del pintor del *Principauté d'Andorre*. Quan tot està a punt es fa un expectant silenci. El director pren distància i s'acosta repetidament als quadres amb gestos precisos i mesurats. Finalment es mira fix en Norbert i li fa tres petons, ensems que el felicita efusivament. Després els convida a seure, després ell també ho fa i li diu, d'aquella manera tan educada i especial que tenen els francesos quan volen quedar bé, que està sorprès per l'original qualitat que té la seva concepció artística, que el seu talent és remarcable i que... persisteixi, que s'esforci a polir la tècnica... i que té futur el seu art. En acomiadar-se li demana que salutí, quan es vegin, el bon amic Capdevila. En les memòries no consta que el pintor Orobítg retornés a París.

Ai, Lluís Capdevila, em quedo amb ganes de contar més històries teves, però per avui he acabat. No tinc prou traça, sols ha estat un intent de complir un propòsit que tenia projectat fa anys i panys. ■■■

Literatura itinerant

Una ruta pel centre històric d'Andorra la Vella de la mà de Lluís Capdevila

Per Júlia Fernández
Biblioteca Nacional d'Andorra

La Biblioteca Nacional, com a institució gestora del patrimoni bibliogràfic andorrà, té la funció de difondre la col·lecció bibliogràfica nacional. Les rutes literàries ens han ajudat a dur a terme aquesta difusió i han estat també un atractiu per a aquells que han volgut descobrir un barri, el nucli antic d'Andorra la Vella, veient-lo des del punt de vista de diferents autors.

Aquesta activitat ens ha permès crear eines útils d'ensenyament i establir mecanismes d'intercanvi cultural amb totes aquelles persones que ens han volgut acompanyar en la celebració d'aquests petits viatges literaris. Lluís Capdevila fou un personatge que no deixà indiferent els que varen tenir l'oportunitat de conèixer-lo, i la seva obra *Llibre d'Andorra* ens ha ofert l'oportunitat de poder viure i gaudir del nostre barri des del seu particular punt de vista.

Així doncs, en motiu del 120è aniversari del seu naixement, des de la nostra institució vàrem decidir homenatjar Capdevila, un personatge sovint injustament oblidat, tot resseguint la seva guia descriptiva de l'Andorra dels anys 40 i 50 del segle xx.

Un dels atractius d'aquesta ruta literària ha estat l'oportunitat de poder col·laborar amb els nostres companys de l'Àrea de Museus, amb una visita guiada per les diferents estances de la Casa de la Vall i aprofitant per fer les darreres lectures a la sala del Consell i al Tribunal de Corts.

La ruta en si es dividia en dues parts. D'una banda presentàvem breument Capdevila i la seva obra, i tot seguit fèiem un recorregut que incloïa cinc punts de lectura: la placeta Sant Esteve, l'Hostal Calones, la plaça Príncep Benlloch, l'Hotel Mirador i la Casa de la Vall. Reproduïm aquí una part important de la introducció, que inclou nombrosos extractes d'entrevistes concedides al diari *Poble Andorrà*, així com un petit preàmbul on s'explica la història del *Llibre d'Andorra*. Tot seguit hem escollit quatre textos del total d'onze que formaven part del total del recorregut.

Qui era Lluís Capdevila?

Lluís Capdevila i Vilallonga va néixer a Barcelona el 25 d'agost de 1895.¹ Va escriure la seva primera novel·la, titulada *la Balada de les set germanes*, als setze anys, una novel·la guanyadora del primer premi d'un concurs organitzat per *La il·lustració catalana*.

A partir de llavors i fins al moment de la seva mort va ser un reconegut dramaturg, periodista i escriptor.

Curiosament un dels aspectes que més sobta de Capdevila és que fou molt conegut i respectat com a sarsuelista. La seva obra més reconeguda fou *Cançó d'amor i de guerra*, escrita amb Víctor Mora i musicada per Rafael Martínez Valls. S'estrenà al Teatre Nou de Barcelona el 16 d'abril de 1926. Aquesta mateixa obra es representà molts anys després a Andorra, el juny del 1987.²

Dirigí les revistes *L'Esquella de la Torratxa*, *La Campana de Gràcia* i *La Humanitat*, i fundà el periòdic *Los Miserables*.

"Era un periòdic aliadòfil de molta empena i agressivitat: en tenia tanta que cada nit ens embolicàvem a trets amb els requetes. Va ser la primera vegada que vaig tenir una pistola, i, a mi, les pistoles, les escopetes i les espases no m'han agradat mai: a mi, només m'agrada tenir, com a arma a les mans, la ploma estilogràfica. [...] Als *Miserables* escrivia sota el pseudònim de "Gorkià" Salvat-Papasseit. Aquells articles em van dur per primera vegada a la presó".³

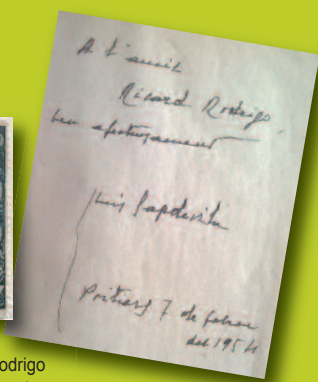
Antoni Viñas i Obiols. *Poble Andorrà*, 23 d'octubre del 1975

Representant cabdal de la bohèmia barcelonina, treballà com a periodista i autor de teatre fins a l'esclat de la República. Amb una intensa vida política, finalment el 1939 travessà la frontera francesa del Pertús i s'exilià a França.

El juny d'aquell mateix any s'estableix a l'Arieja, concretament a Ax-les-Thermes, on cerca una pau trencada per l'esclat de la guerra amb Alemanya. El 1942 Capdevila, que utilitzarà el nom en clau de Gerard Saint-

Cedit per Ricard Rodrigo
(Col·lecció Particular de
Ricard Rodrigo Battle)

Dedicatòria manuscrita a
Ricard Rodrigo (Col·lecció
Particular de Ricard
Rodrigo Battle)

Sauveur, acompanyat del seu amic Jean Cassou, entra al maquis i s'uneix al Comitè de Resistència de l'Arieja, des d'on organitza la fugida a Andorra de jueus i d'altres perseguits per la guerra.

Acabada la guerra, Capdevila torna a Ax-les-Thermes, on reprèn la seva carrera literària. Des d'allà visità Andorra freqüentment. Prova d'això és que Capdevila i Cassou foren convidats a la inauguració de l'Escola Particular que el seu amic Norbert Orobítg i Carné⁴ inaugurà l'any 1950.⁵

L'èxit relatiu de la seva nova producció el portarà a acceptar aquell mateix any una plaça com a professor de llengua i literatura espanyola a la facultat de Lletres i Ciències Humanes de la Universitat de Poitiers, on més endavant creà una aula de literatura i filologia catalanes.

De la seva tasca com a docent, Capdevila dirà el següent:

"Jo no havia donat mai classes i tenia por. El primer seminari que vaig dirigir va ser sobre García Lorca, i va agradar. Jo vaig ser el primer sorprès. Després ja no em van deixar marxar. Un dia em van dir que la Universitat passava a ser autònoma i que ja no depenien de París per a governar-la. Ara ja, hi tenia una plaça fixa de catedràtic.

La Universitat, allò que jo no volia, em va salvar, perquè, si no, m'hauria mort de pena, d'inactivitat i de nostàlgia".

Antoni Viñas i Obiols. *Poble Andorrà*, 30 d'octubre del 1975

A mitjan dècada dels 60 de segle xx, ajudà a posar en marxa l'Editorial Andorra, com a director d'una col·lecció literària, on traduïren al català autors de renom internacional. Amb l'Editorial Andorra publicaria la seva primera autobiografia, *L'alba dels primers camins*, editada l'any 1968, i posteriorment una edició revisada i ampliada del *Llibre d'Andorra*.⁶

L'any 1973 marxà de Poitiers i s'instal·là a Sant Julià de Lòria, on encoratjat pel Norbert Orobítg publicà diversos articles a les revistes *Claror* i *Anuari-guia-turístic i comercial del Principat d'Andorra*, participà esporàdicament al diari *Poble Andorrà*,⁷ escriví part de les seves memòries i continuà col·laborant en nombroses publicacions catalanes com ara *La Vanguardia*.

Capdevila participà activament a la vida cultural del país oferint conferències i xerrades, principalment de temàtica històrica,

i sovint organitzades pel Centre Cultural d'Andorra. També participà en presentacions de llibres, com ara *Despertar* de Josep Enric Dallerès, que ell mateix prologà.⁸

En una entrevista amb Ribera y Guà de Santa Coloma, Capdevila s'autodescriu de la següent manera:

"[No en sóc gens de modest] Sóc molt orgullós. Li prego però que vulgui entendre'm bé. Molt orgullós però gens vanitos, car la vanitat sols es xavalla de l'orgull.

Sóc supersticiós com els gitanos, personatges, que per no vulgars, m'interessen molt, i estic carregat de manies i falòrnies. Tinc preferències pel color gris en el vestir i pels números impars [...].

I si la mort que he vist de prop moltes vegades, no em fa por, me'n fan en canvi, la vellesa i la malaltia. Tant és així que, si trobava un assassinator que em fés un preu d'amic, em faria assassinar sense pensar-m'hi gens. Per acabar-ho d'adobar puc dir-li que he fet molts diners amb el meu teatre, però que avui sóc pobre, no tant que hagi d'anar a demanar caritat, però pobre. D'aquesta pobresa podria sortir-me'n estrenant una altra *Cançó d'amor i de guerra*. O bé si sabés jugar a les quínieles o si trobava alguna "Matesa" escadussera".

Poble Andorrà, 23 d'abril del 1975

La mateixa periodista li demanà la seva opinió envers el seu país d'acollida:

"D'Andorra em semblen molt belles les muntanyes, les pedres antigues, les neus, l'arbreda. Hi tenia, de ja feia temps, molts amics, o sigui sis o set: Rebés, els Sasplugas, el doctor Vilanova, Gastó i els Burgués, l'advocat Forné, els Duró, els Rodrigo. Ara n'hi dec tenir més. A les Valls he vingut, sobretot, per la parla, que és la terra. I procuro viure-hi discretament, correctament. Sense intervenir ni poc ni gens en la vida política del país que m'ha acollit".

Poble Andorrà, 23 d'abril del 1975

Antoni Viñas també li dedicaria tota una sèrie d'entrevistes al mateix diari. Capdevila tornà a autodefinir-se en aquesta ocasió des d'un vessant més polític:

"A mi m'agradaria que diguéssiu una cosa: que sóc el mateix home que va sortir, una nit de febrer de 1939 de Catalunya. Sóc el mateix, penso igual, sento igual. No sóc un sectari. No sóc un demògog [sic]. Al contrari, sóc un home que creu que, per damunt de les dretes i de les esquerres, hi ha una altra cosa: la intel·ligència i la bondat. I crec que tant a les esquerres com a les dretes, hi pot haver gent bona i dolenta, intel·ligent i nècia. Jo vull ser l'amic d'aquella gent. No vull ser de

cap partit. Per la llibertat i per Catalunya m'he jugat la vida moltes vegades. Si calgués, tornaria a jugar-me-la".

Poble Andorrà, 23 d'octubre del 1975

Ara fa 35 anys ens deixava Lluís Capdevila, concretament el 17 de març del 1980, a l'edat de 87 anys. Fou enterrat al cementiri nou de Sant Julià de Lòria, al costat de la seva dona, Montserrat Pallejà, morta el gener del 1977 a causa d'una embòlia.⁹ El taüt amb les seves despulls anà embolcallat amb la senyera catalana, com fou el seu desig.¹⁰

"El Llibre d'Andorra"

L'editorial barcelonina Selecta, creada l'any 1946, coneguda per ser una de les primeres editorials que publicà llibres en català després de la Guerra Civil espanyola, va editar a partir dels anys 50 tota una sèrie de guies descriptives de diversos indrets. Lluís Capdevila escriví la guia dedicada a Andorra, que veuria la llum l'any 1958, sota el títol *Llibre d'Andorra. Història i paisatge*.

Capdevila va rebre l'encàrrec a final de la dècada dels anys 40 del segle xx, i l'escriuria des del seu exili d'Ax-les-Thermes, tal com podem llegir en una carta, datada el 7 de gener de 1948, adreçada a Ferran Canyameres:¹¹

"No canviaria la meua vida tranquil·la d'Ax que em permet treballar de valent –a més del llibre d'Andorra, del qual tinc ja més de la meitat, he escrit una novel·la i dues estampes de Nadal – per la vida febrera de París".

Antoni Forné, llavors secretari del Sindicat d'Iniciativa de les Valls d'Andorra, introdueix l'obra, al pròleg de la manera següent:

"[...] És una guia espiritual d'Andorra; una guia amena, deliciosa, que ens condueix pels racons de les Valls, aturant-se davant les coses belles que encara queden [...].

Tot passant, el nostre cicerone-poeta ens parla del cel i les estrelles d'Andorra, de les muntanyes i dels rius de les plantes i dels arbres, dels ocells, dels cavalls i dels gossos; i de tot això en parla amb amor, amb simpatia, amb una bondat infinita, un xic a la manera inefable del "poverello" d'Assís, per qui el nostre guia sent una viva, irreprimible tendresa".

Un any després l'editorial parisenca Nouvelles Éditions Latines publicà la traducció al francès del seu llibre sota el títol *Nouvelle découverte de l'Andorre*.

Els punts de lectura

Lluís Capdevila escriví aquesta guia en un moment de transició. A mitjan segle xx Andorra va rebre un gran èxode migratori que forçosament havia d'anar acompanyat d'un canvi de model econòmic. Amb to humorístic crítica els canvis que comencen a fer-se palpables, així com la influència que exerceixen els nostres veïns del sud.

"Andorra la Vella, com els altres pobles del petit territori, ha perdut caràcter, personalitat, i ha esdevingut una vila com tantes altres, amb molts hotels, molts bars –

per polidesa no goso dir tavernes, malgrat que les tavernes em plauen més que els bars - i moltes botigues en venen records del país. Els esmentats records – negar-ho no fóra gens correcte – són típicament andorrans: castanyoles, panderetes, toreros, mantellines, *manolas*, etc. Gràcies a tant tipisme, el turista, sobretot el francès, que, segons pròpia confessió, sent un amor tant gran envers la geografia, confon la catalaníssima Andorra amb una província andalusa.

[...]

Andorra ha volgut modernitzar-se, cosa molt natural i digna d'elogi sempre que hom ho faci amb discreció i bon gust. Andorra ha obert les portes a la civilització, que manta vegada és un virus. Andorra va en auto, beu whisky i fuma tabac anglès.

[...]

Jo callava, mirant aquestes cases noves d'Andorra, de quatre o cinc pisos, i en les quals no faria cap mal paper un ascensor. Una d'aquestes cases, magnífica, fastuosa, té aspecte de casa d'opereta. Hom diria que només poden habitar-la el comte de Luxemburg, la comtessa Maritza, les princeses del dòlar o de la czarda. I l'habiten, simplement, el senyor A, el senyor B i el senyor C, que es reuneixen cada tarda per fer, acompanyada de més o menys crits, la "botifarra", que és una mena de manilla més complicada. Es tracta, indubtablement, de la casa més rica, més decorativa, més imponent, de les Valls. El propietari, home de moltes virtuts - correcció, polidesa, dinamisme - i mereixedor, per tant, de tota la simpatia, volgué fer, com els sevillans amb llur catedral, quelcom de gran. I ho aconseguí. Tant és així que la casa no desentonaria gens si hom pogués traslladar-la als barris més moderns i elegants de París o Berlín".

A la Plaça Príncep Benlloch Capdevila fa referència a les rivalitats entre els dos serveis de correus en aquella època, d'una banda Correos Españoles i de l'altra La Poste Française. Llegim quines eren les relacions entre els Srs. Samarra i Massip.

"En una cantonada, la de la carretera de la Seu, hi ha, davant per davant, cara a cara, com si talment es desafiessin, la Casa de Correos Española i la Poste Française. Segurament el *directeur* francès i el *jefe* espanyol són persones molt com cal i es tracten amb polidesa i correcció; potser – cosa que sempre és de celebrar – són amics. A mi, però, em convindria que, per patriotisme, sentiment tan fàcilment irritable com la pituitària, s'esguardessin amb rancúnia, gairebé amb odi. Sobretot en públic, i encara que la rancúnia i l'odi fossin inexistents. Això constituiria, als ulls del turista que creu en les *manolas* i els *toreros* i la navalla a la lligacama, una nota sensorial que el Sindicat d'Iniciativa hauria de protegir. Les que semblen desafiar-se, flamejant bèl·liques al vent, són les senyeres – l'espanyola i la francesa – de la *poste* i els *correos*, com si es diguessin:

Ruta literària celebrada el dia 19 de setembre
(Fons Biblioteca Nacional d'Andorra)

Ruta literària celebrada el dia 3 d'octubre
(Fons Biblioteca Nacional d'Andorra)

- Jo curso més correspondència que tu!
- Les meves lletres arriben més aviat que les teves!

Fet i fet, si hi ha d'haver desafiament, com no és cosa que la sang arribi al riu, sempre val més que sigui el de les senyeres que no el dels carters, que són dos i molt servicials l'un i l'altre: Samarra, dels Correos Españoles, que alterna les funcions de carter amb les de mosso d'un bar de la plaça, i Massip, més conegut per 'Pollet', de la Poste Française." Un dels aspectes que més va cridar l'atenció del nostre visitant era la indumentària tradicional dels membres del Consell General. Tot i no haver-ho vist personalment, l'escriptor català en parla, tot basant-se en fotografies i gravats antics.

"Sembla que –jo només ho he vist en fotografia– en les cerimònies oficials els consellers vesteixen una mena de capa color de terra siena i es cobreixen amb un capell dels anomenats de tres becs. Això, aquesta indumentària, no era gens del gust d'un amic meu, notari de Barcelona, home d'una certa erudició i bon xic plaga, capaç de fume's del mort i del qui el vetlla, que deia:

- Crec, dit sigui amb tot el respecte, que en la indumentària oficial dels consellers hi ha un anacronisme. El capell de tres becs, nascut el segle XVIII, no s'adiu gens amb l'estil romànic del X, que ací predomina. El capell de tres becs requereix el marc galant i elegant del xurrigueresc espanyol o del rococó francès. Per tant, el capell de tres becs ha d'anar acompanyat de la casaca, la calça curta, les mitges blanques de seda i les sabates de taló roig. Així, vestits d'aquesta manera, els honorables consellers posarien d'acord la roba i el capell. Però ... malauradament sempre hi ha un però ... desentornarien del

romànic, que és estil molt sever i una de les glòries més legítimes d'Andorra [...].

A mi em sembla que fora més lògic que els consellers, per respecte i veneració a l'estil romànic [...] vestissin cota de malla, elm i, en lloc de bastó o paraigua, estrí que mïster Chamberlain desacredità a Munic, llança i espasa heroïques. Que això tal vegada fos exagerat? Potser sí. Però un xic d'exageració després de tant seny, que no ens ha servit de res, no ens vindria gens malament." Andorra sempre ha gaudit del privilegi de ser un país amb un baix grau de criminalitat. Segons Capdevila, el fet que la presó estigués habitada era un fet excepcional, i això atorgava al pres uns privilegis dignes d'un client d'hotel de cinc estrelles. Amb la lectura següent acomiadem la nostra ruta literària, tot esperant haver despertat el vostre interès i retrobar-vos en properes celebracions.

"Sí, tot el que veig ací a les Valls vull veure-ho amb simpatia: àdhuc la presó, que ja és dir. Es tracta, però, d'una presó excepcional. Gairebé sempre està inocupada, cosa que diu molt en bé del prestigi moral d'Andorra, car és prova que ací no sovinteja el delicte. Ni les Valls tenen botxí –certa vegada els andorrans passaren molt mals-de-cap perquè es veieren obligats a condemnar a mort un malaurat i no sabien com executar la condemna– ni la presó té escarceller. I és clar, tampoc no té cuiner ni cuina. El menjar dels presos, quan hi ha presos, el serveix l'hotel.

Em contaren que, no fa pas gaire temps, hi hagué un pres condemnat, per no recordo quin delicte, a dos o tres anys de presó. Com que el pobre home s'ensopia, un amic –hi ha amics capaços de tot– li portà un cabàs de llibres. Cosa bona: novel·les de Pierre Benoit, Claude Farrère i Ricardo León. El pres, agraïdíssim, les llegí de cap a cap, sense deixar punt ni coma. El resultat fou una hipocondria que de poc no el mata. Es veu que la bona literatura no li provava. Sortosament, reaccionà i, per refer-se, es dedicà a exercicis més alegres i recreatius i aprengué –sense mestre, és clar– l'anglès i l'alemany.

Com que es tractava d'un pres molt correcte i de tarannà tranquil, li donaren permís per a anar al cinema els dissabtes a la nit. Els films de gàngsters i cowboys, de metralladores i cops de puny, li agradaven molt, com passa sovint als qui són capaços de matar una mosca.

Mai no li vingué la temptació de fugir. ¿On hauria anat que estigués millor que a la presó?

Veient-lo tan formal, tan entenimentat, li havien donat la clau i, en tornar del cinema, ja de matinada, tancava bé la porta perquè no entressin lladres.

Si el fet és cert –com m'ho contaren ho he contactat– no tinc cap inconvenient a proclamar ben alt i ben fort que un poble que té una presó d'aquesta mena és un poble beneït de Déu." ■■■

Bibliografia

- ARÉVALO CORTÉS, Just. *Quaranta anys d'espera: l'exili voluntari de Lluís Capdevila*. [En línia] [Madrid]: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2014 <[Anuari-guia turístic i comercial d'Andorra, 1976-1978, p. 481-487](http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor-din/el-exilio-literario-espanol-de-1939-actas-del-primer-congreso-internacional-al-bellaterra-27-de-noviembre-1-de-diciembre-de-1995-volumen-1-0/html/ff70a9e4-82b1-11df-acc7-002185ce6064_135.html#_88_> [Consultat: Octubre 2015]</p>
<p>ASTURIAS, Miguel Àngel; CAPDEVILA, Lluís, pròl. <i>El senyor president: novel·la</i>. Andorra la Vella: Andorra, 1968</p>
<p>CAPDEVILA, Lluís.)
- CAPDEVILA, Lluís. *L'alba dels primers camins*. Andorra: Editorial Andorra, 1968
- CAPDEVILA, Lluís. "Don Àngel: (Àngel Guimerà)", a: *Claror: publicació literària, turística, comercial i d'informació d'Andorra i el Pirineu Català*, 6. 1974, p. 11-56
- CAPDEVILA, Lluís. *Història de la meua vida i dels meus fantasmes: la República, el periodisme, el teatre*. Valls: Cossetània, 2012 (ISBN 978-84-15456-46-9)
- CAPDEVILA, Lluís. *Llibre d'Andorra: història, paisatge*. Barcelona: Selecta, DL 1958
- CAPDEVILA, Lluís. *Llibre d'Andorra: història, paisatge*. 2a ed. Andorra: Editorial Andorra, 1970
- CAPDEVILA, Lluís. "Les llibreries a Andorra", a: *Anuari-guia turístic i comercial d'Andorra*, 1973-1974, p. 73-77
- CAPDEVILA, Lluís. *Nouvelle découverte de l'Andorre*. Paris: Nouvelles Éditions Latines, 1959
- CAPDEVILA, Lluís. "Pòrtic: l'Andorra del futur", a: *Anuari-guia turístic i comercial d'Andorra*, 1971-1972, p. 5-9
- CAPDEVILA, Lluís. "Salutació a un llibre", a: *Claror: publicació literària, turística, comercial i d'informació d'Andorra i el Pirineu Català*, 7. 1974, p. 11-34
- CAPDEVILA, Lluís. "Un conte", a: *Claror: revista literària i d'informació d'Andorra i els Països Catalans*, 11. 1975, p. 12
- CAPDEVILA, Lluís. "Una noia de setanta anys", a: *Claror: revista literària i d'informació d'Andorra i els Països Catalans* 10. Gener 1975, p. 14
- CAPDEVILA, Lluís. "Una noia i el seu pare", a: *Claror: revista literària i d'informació d'Andorra i els Països Catalans*, 9. Novembre 1974, p. 41
- CAPDEVILA, Lluís. "La vida immortal de Pau Casals: record d'una nit d'un concert a Sant Miquel de Cuxà", a: *Claror: publicació literària, turística, comercial i d'informació d'Andorra i el Pirineu Català*, 4-5. 1974, p. 41
- DALLERÈS CODINA, Josep; CAPDEVILA, Lluís, pròl. *Despertar*. Andorra: Josep Enric Dallerès, 1976
- MARTÍNEZ VALLS, Rafael; CAPDEVILA, Lluís i MORA, Víctor. Cançó d'amor i de guerra: zarzuela en dos actes / Libreto [En línia] [S.l.]: Teatro Lírico Espanyol, [s.a.] <http://lazarzuela.webcindario.com/ARGUM_PDF/CANCODAMORI_DEGUERRA.pdf> [Consultat: Octubre 2015]
- MARTÍNEZ VALLS, Rafael; CAPDEVILA, Lluís i MORA, Víctor. Cançó d'amor i de guerra: zarzuela en dos actes [En línia] [S.l.]: Teatro Lírico Espanyol, [s.a.] <http://lazarzuela.webcindario.com/RES/r_cancodamor.htm> [Consultat: Octubre 2015]
- RIBERAYGUA DE SANTA COLOMA. "En Lluís Capdevila: un escriptor català independent", a: *Poble Andorrà*. 23-04-1978, p. 6
- VIÑAS I OBIOLS, Antoni "Què ens diu en Lluís Capdevila?" a: *Poble Andorrà*. 23-10-1975, p. 4 (I); 24-10-1975, p. 4 (II); 25-10-1975, p. 4 (III); 30-10-1975, p. 4 (IV)

Notes

- 1- L'any de naixement varia segons els llibres i documents consultats: 1893, 1894 o 1895.
- 2- "Gerard Sasplugas: quan s'acabi a Andorra el procés de Reforma, necessitarà ja altra cosa: una constitució, per exemple", a: *Poble Andorrà*, 5-6-1987, p. 6.
- 3- VIÑAS I OBIOLS, Antoni. *Què ens diu Lluís Capdevila?*, a: *Poble Andorrà*. 23-10-1975, p. 4.
- 4- Per a més informació sobre Norbert Orobítg i Carné podeu consultar en línia el número 18 de la revista *Ex-libris Casa Bauró: Fulls de Bibliografia*, dedicat al centenari del seu naixement.
- 5- *Per la llibertat i la democràcia. Autobiografia de Norbert Orobítg i Carné (1915-1995)*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2001, p. 125.
- 6- ARÉVALO CORTÉS, Just. "Quaranta anys a la sala d'espera: l'exili voluntari de Lluís Capdevila" [En línia] [Madrid]: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2014 <[- 8- "Presentació de *Despertar* al Cercle de les Arts i de les Lletres", a: *Poble Andorrà*. 23-12-1976, p. 7.
- 9- "Necrològica", a: *Poble Andorrà*. 22-01-1977, p. 5.
- 10- "En la mort del mestre Lluís Capdevila i Villalonga", a: *Poble Andorrà*. 28-03-1980, p. 7.
- 11- CANYAMERES, Ferran. *Obra completa 4. Epistolari \(1939-1951\)*. Barcelona: Columna, 1996.](http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor-din/el-exilio-literario-espanol-de-1939-actas-del-primer-congreso-internacional-bellaterra-27-de-noviembre-1-de-diciembre-de-1995-volumen-1-0/html/ff70a9e4-82b1-11df-acc7-002185ce6064_135.html#_88_> [Consultat: Octubre 2015].
7- El 30 de novembre del 1975 Capdevila dedicarà un article al primer aniversari de la sortida al carrer del <i>Poble Andorrà</i>, on dirà:)

Per Fabiola Sofia Masegosa

Encara que aquesta faceta de dramaturg de Lluís Capdevila i Vilallonga pugui ser la més desconeguda al nostre país i, en l'actualitat, també a Espanya, l'autor va obtenir un gran èxit al seu moment.

Lluís Capdevila i Vilallonga va néixer a Barcelona en 1895 i va morir a Andorra la Vella, amb 85 anys, l'any 1980. Durant la seva llarga vida va exercir com a escriptor, dramaturg i periodista. Titllat de "bohemi integral", les seves obres desprenen un esperit de protesta amb tendències reivindicatòries gairebé demagògiques. Es deia d'ell: "que se n'anava al front amb el seu monocle, fet un dandi, i que en els dies de vi i roses, quan triomfava com a dramaturg a Madrid i alternava amb Benavente, Valle Inclán i Echegaray en la tertúlia del Pombo, es feia conduir per un xofer negre". Acabada la guerra civil espanyola, es va exiliar a França l'any 1939, on va exercir com a professor de Literatura espanyola a la Universitat de Poitiers. L'any 1973 es va jubilar i es va retirar a Andorra amb la seva dona, Montserrat Pallejà, instal·lant-se a Sant Julià de Lòria. A Andorra va col·laborar en varies publicacions com, per exemple, la revista Claror, l'Anuari turístic i comercial d'Andorra i el diari Poble Andorrà. Va morir el 17 de març de 1980 al Centre Hospitalari

Lluís Capdevila i Vilallonga, el dramaturg

A la foto, el mestre Roure durant l'homenatge a Lluís Capdevila amb la interpretació de la *Cançó d'Amor i de Guerra*. A la imatge, hi veiem, emocionats, l'homenatjat, dret, que requereix pels aplaudiments del públic, ha pujat a l'escenari, i el Mestre Roure que s'ha assegut a l'altre cantó, perquè el públic no para d'aplaudir. *Retrospectiva Fotogràfica de Bartomeu Rebés*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1985, p. 20.

d'Andorra la Vella, després d'una greu malaltia que li va mantenir ingressat durant dos llargs anys al Centre. Fou soterrat al costat de la seva dona al Cementiri de Sant Julià.

Capdevila va excel·lir en el conreu del teatre popular amb l'autoria de més d'una trentena d'obres. Però, encara que la seva producció teatral sigui molt extensa, només la seva sarsuela *Cançó d'amor i de guerra* va ser representada al nostre país.

La *Cançó d'amor i de guerra*, creada l'any 1926, es va titular en un principi *Els soldats de l'ideal*, però la situació política existent a Espanya, dictadura de Primo de Rivera, va fer que l'obra fos censurada. Amb la paraula "ideal" Capdevila simbolitzava la Revolució francesa i, això no va a agradar al Governador Civil de Barcelona, Milans del Bosch, qui va considerar que tant el títol com algunes de les seves escenes no eren adequats per a ser representats públicament. Així fou com va rebre el seu actual títol.

La *Cançó* és una sarsuela en dos actes, el segon dels quals està dividit en dos quadres i un teló musical. El text del llibret va ser escrit per Lluís Capdevila i Vilallonga amb la col·laboració de Victor Mora i Alzinelles i musicat pel compositor valencià Rafael Martínez Valls. Va ser estrenada al Teatre Nou de Barcelona, el dia 16 d'abril de 1926, per la companyia de Líric Català de Josep Llimona. La sarsuela va obtenir un gran èxit, aconseguint mantenir-se durant tres anys seguits a les cartelleres i representant-se més de dos mil vegades, constituint-se, així, en la més cèlebre de les sarsueles catalanes. A causa del seu contingut revolucionari, fou prohibida durant el Franquisme (1936/ 1975), encara que, una vegada acabada la dictadura, fou una de les primeres obres catalanes en tornar-se a representar al Liceu durant la

dècada dels vuitanta. Després, va trigar fins a l'any 2011 per a ser novament representada, ara al Teatre Romea de Barcelona. Va ser precisament durant aquesta prohibició quan, promoguda per alguns dels personatges del món de la cultura catalana exiliats a Andorra, la sarsuela va ser representada als nostres escenaris (1968).

L'obra està contextualitzada al Vallespir, l'any 1793, en plena Revolució francesa. L'argument es basa en la història d'amor de l'Eloi i la Francina, la qual es veu truncada, perquè el fill de l'alcalde de la vila es proposa casar-se amb la noia sigui com sigui.

Així, la trama principal mostra les disputes i contrarietats que es produeixen dins d'aquest trio amorós, al mateix temps que il·lustra l'agitat moment històric que afectava a la França de finals del segle XVIII.

Malgrat la seva fama, a Andorra, com ja em dit, només va ser representada una sola vegada i va ser uns anys abans que tinguéssim el plaer de tenir a l'autor vivim a casa nostra. La *Cançó d'amor i de guerra* va ser representada a Andorra l'any 1968 per la Secció Teatral del Casal del Centre amb la col·laboració del Mestre Joan Roure i Janer. Però, Lluís Capdevila no va ser l'únic membre de la seva família que va a conrear el teatre. El seu germà, Enric Capdevila i Vilallonga, també va fer-ho i a Andorra es va escenificar la seva obra *L'amor és una comèdia*, entre els anys 1964/1967, amb la presència del dramaturg a l'estrena.

Tot i això, encara que desconec la data exacta d'aquesta celebració, el Mestre Joan Roure, anys més tard, va organitzar un acte d'homenatge a Lluís Capdevila i Vilallonga quan aquest ja residia a Andorra com a commemoració a tota una vida dedicada al món de la cultura i a la defensa de la llengua catalana. Una part d'aquest acte va estar precisament constituïda per la interpretació de la *Cançó d'amor i de guerra* i va comptar amb l'assistència d'un emocionat homenatjat. ■

LA VANGUARDIA • CULTURA
• MARTES, 18 DE MARZO DE 1980

Andorra: Ha fallecido Lluís Capdevila

«Cançó d'amor i de guerra» fue una de sus obras más populares

Andorra, 17. — Las letras catalanas están de luto, y al mismo sentimiento de pesar se unen los músicos y amantes de la zarzuela, mal llamado género chico.

Este mediodía moría en una habitación del Centro Hospitalario de Andorra, donde se encontraba internado desde hace dos años, el escritor Lluís Capdevila i Vilallonga; nacido en 1895, este escritor catalán copulaba con innumerables obras traducidas entre otros al castellano, francés e italiano, y entre sus méritos está que supo comprender que la música y la literatura son compatibles cuando el gusto y la estética se conjugan.

Lluís Capdevila, autor del libreto de «Cançó d'amor i de guerra», estrenada en 1926, ha muerto en estos valles que desde hace 15 años lo tenían como un ciudadano habitual, exactamente desde que se retiró de sus actividades docentes y abandonó la Universidad de Poitiers (Francia) donde ejercía como profesor de Letras.

La creatividad de Lluís Capdevila le permitió caminar por campos literarios diversos, dominando técnicas tan distintas como son las biografías o la narrativa descriptiva. Su mayor esplendor literario lo alcanzó entre 1900 y 1920; de esa época podemos destacar «La gloria de Joan Ramon», «El pas de l'antor», «Al cost de la marxa» y «La bella i el monstre».

Exiliat al finalitzar la guerra civil i

no pudiendo olvidar a su Cataluña natal, Lluís Capdevila encontró el afecto del pueblo andorrano a quien el propio escritor dedicó la obra «Llibre d'Andorra».

Como autor teatral hay que destacar sus obras «Les flors de la guillemina», «Adriana i l'amor», y «Cançó d'elbas». Cada tres años, finalizada el largo y penoso exilio de Lluís Capdevila y memorable es el homenaje que los intelectuales le dedicaron al repone y en su honor el Teatre Romea le zarzuela «Cançó d'amor i de guerra».

Al retirarse al Principat d'Andorra Lluís Capdevila siguió incrementando su obra i sempre interessant creació literaria y así entre estas agrestes y pintorescas montañas publicaba obras como «Biografía de Beethoven», «Memorias de un día de matrimonio» o bien sus memorias que se componen de diez volúmenes, en este momento publicados el primero y segundo.

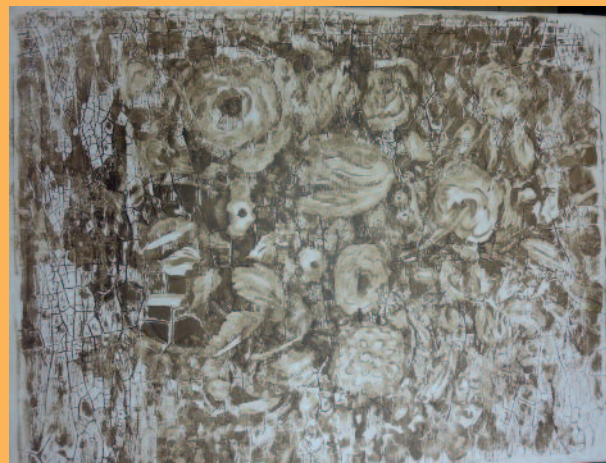
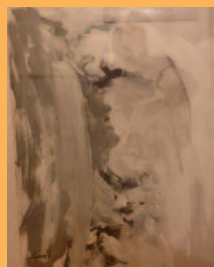
Un lunes y después de dos años de agostadores sufrimientos Lluís Capdevila ha dejado de existir. Ahora en el descanso eterno reposará junto a su esposa Montserrat Pallejà en el salido cementerio andorrano de Sant Julià de Lòria.

El escritor nos ha dejado, las letras catalanas están de luto, pero el fruto de un hombre dedicado a las letras nos queda. — Guaberto OSORIO.

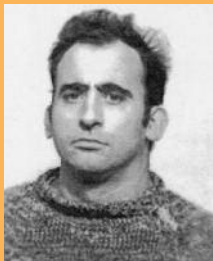
Làpida de Lluís Capdevila al cementiri de la carretera de Fontaneda (Fons Biblioteca Nacional d'Andorra)

Homenatge a Jacint Saumell i Bergadà

Homenatge a
Jacint
Saumell

Homenatge a Jacint Saumell i Bergadà

Per Ermengol Puig i Tàpies

L'escola pictòrica d'Olot fou cèlebre com a promotora del paisatgisme rural i, per extensió, també del muntanyenc i perquè contribuí, de forma activa, a la renovació estètica de la pintura catalana del s. XIX. Avui encara gaudeix de cert renom.

El llegat pictòric olotí en bona part ha persistit gràcies a les escoles d'arts i oficis, en què, en el currículum formatiu, matèries com el dibuix, la pintura i el modelat hi jugaven un paper troncal. El domini d'aquestes tècniques sempre ha estat un distintiu dels seus alumnes.

Es pot considerar una sort que un grup d'ells, durant el segle passat, s'establissin a Andorra.

Jacint Saumell, d'ofici daurador i decorador, n'ha estat un bon representant. He vist alguns mobles, portes i marcs decorats i daurats per

ell i en tots es comprova que, molt hàbilment, hi sabé transferir una patina d'antigor i una altra de respecte per la rusticitat i les formes antigues.

La seva capacitat creativa, però, on es manifesta de forma plena és en la sèrie d'aquarel·les en què predominen els espais muntanyencs.

Crec que per avaluar-les de forma adequada és bo plantejar una qüestió estètica prèvia. Fins fa cent anys i amb poques excepcions, la *bellesa* fou un concepte que emanava de la realitat i es captava amb els sentits. Tots els estils i moviments procuraren d'adaptar-s'hi. A inici del segle XX, aquell ideal de bellesa experimentà una ampliació contundent: no sols els sentits, sinó també el pensament i els sentiments possibilitaven captar i introduir l'espectador en les essències de la realitat i en les interioritats conceptuals.

Això no ha tret que, davant la moderna abstracció, hi hagi altres artistes que han volgut i volen romandre fidels al realisme. Prefereixen explicar les coses pel seu nom i presentar-les, ells diuen, tal com són.

La condició d'artista, la que mena a ser un mag de la imatge i del color, portà el Jacint, ni que sigui mínimament, a voler superar la simple mimesi. Fou dels que volgueren mantenir l'aparença de la realitat; dels que no

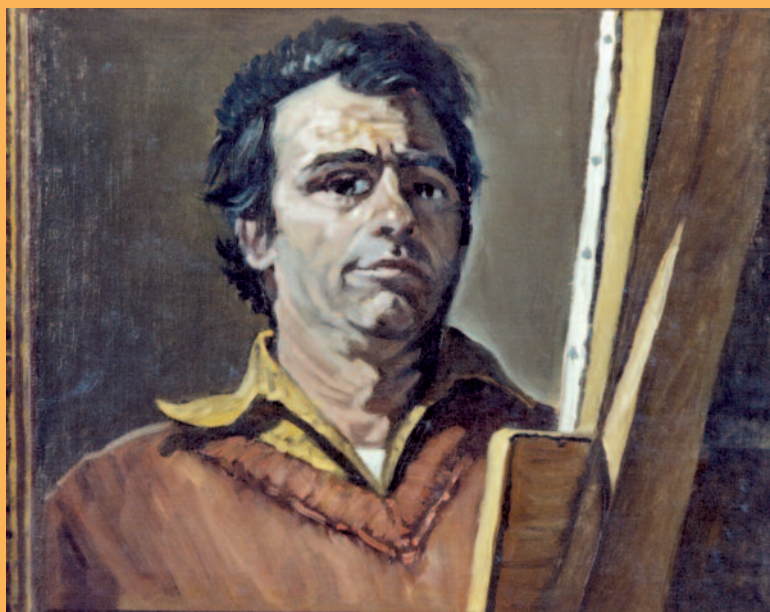
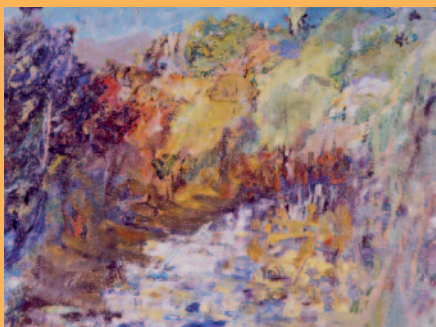
volgueren suggerir simplement metàfores o conceptualismes però intentà esbrinar certes interioritats de les coses.

Per contemplar la seva obra sembla que sols exigeix que la mirada vagi acompanyada d'una sensibilitat favorable a la natura plena de vida i a la grandiositat de la muntanya.

Els seus paisatges i temes, tot i ser concebuts en plena llibertat, són força identificables. Entre els innombrables motius i detalls que la realitat li oferia afaïçonava aquells que més li interessaven. La força del pinzell, del traç i l'ús de gammes cromàtiques ben contrastades són les que donen vida i relleu a l'obra. Espais amplis, oberts i lluminosos; contrastats canvis estacionals; cases i poblets silenciosos de muntanya, molt contrastats per la llum en són els acompanyants.

Són el resultat d'una lenta però continuada sedimentació de la tècnica de l'aquarel·la, tècnica que li permet difuminar el perfil de les coses, de les taques acolorides i de les pinzellades que conformen una nova realitat i deixen veure o ressalten allò que de natural resulta difícil de veure.

Tot un món roman dret gràcies a la mirada i a la mà que va saber retenir-la de Jacint Saumell i Bergadà. L'autoretrat crec que és l'obra que millor sintetitza el seu ofici i la seva capacitat artística. ■■■

Jacint Saumell, un veritable professional de les arts

Per Sergi Mas i Balaguer

Amb en Cinto érem de la mateixa edat, del mateix barri de Sants i del mateix estatus social, o sia pertanyíem al món obrer, sols ens separava la important via urbana que parteix el barri en dos, ell i la seva família a la part de dalt que dona a muntanya i jo i la meva en la que és de cara a mar. Érem però ben a la vora un de l'altre, ell al començament o a l'acabament del carrer Violant d'Hongria, jo al carrer Bacardí, sols calia travessar la carretera i la placeta Víctor Balaguer, més coneguda per la plaça del "Niño" per trobar-nos. Encara que la nostra coneixença venia de coincidir sovint fent cua a la parada del Metro de Mercat Nou, tant que acabàrem saludant-nos i a continuació a encetar alguna conversa.

Així vaig conèixer que ell treballava en un acreditat obrador d'art sumptuari, a cal Pacheco, uns artistes artesans descendents de generacions d'artesans, on hi feia de daurador. Jo en aquella època, 1950, treballava en un taller d'art també d'artesanía sumptuària en fusta, o sigui que ens compreníem perfectament. En Cinto baixava a la parada de Plaça de Catalunya, jo a la següent a la d'Urquinaona. Els mestres patrons nostres estaven establerts de sempre en la Barcelona antiga, la dels antiquaris, museus i grans palaus eclesiàstics que eren els que ens proporcionaven feina. En aquells temps un hom començava a treballar fent l'aprenentatge molt jove, de manera que quan tocava d'anar a fer el servei militar, un obrer ja era operari en la seva professió i molts ja eren oficials de primera en complir els vint anys. L'espavilat i eixerit d'en Jacint Saumell ja era valorat doncs, i ben considerat, a ben tandra edat tot un professional en el seu especial ofici de policromador i daurador de la fusta tallada. No és d'estranyar ja que era un xicot intel·ligent, complidor, amb l'orgull del que es guanya la vida fent feina i sobretot per unes qualitats innates per a la pràctica de l'artesanía clàssica, la més ortodoxa de les arts universals.

Per aprendre l'ofici seriosament, calia anar de taller en taller, per captar formes i estils, així com els petits o grans secrets de cada mestre. També la majoria de nosaltres, per poc espai que disposés a casa experimentava pel seu compte amb eines i materials propis i de passada aprofitar de fer alguna feineta a fora d'hores que se'n deia.

Un dia en Jacint em convidà a anar a ca seva, que m'ensenyaria el seu talleret i el que estava fent, jo vaig acceptar encantat. Els

Saumell vivien en una casa petita de planta baixa i un pis. A sobre habitaven ja els seus avis que escolliren el lloc per la proximitat a les fàbriques del vidre centenàries.

Tots havien estat vidriers, sí d'aquells que bufant fan ampolles, el seu pare i el seu germà Jaume encara hi treballaven. A la planta baixa, en un espai ample, ben endreçat, hi tenia en Cinto el seu talleret privat. Semblava un laboratori amb tot d'olletes de terrissa, balances, fognets i restalleres d'eines. Penjades, tot de peces de fusta tallada en procés o a punt de ser daurades, sense voler em venien al cap noms nigromàntics units al vell ofici tals com escat, cola de conill, peu de llebre, colradura, estofall, cisellat, craquetat, pàtica, bol d'Armènia i tota una tirallonga de l'argot de l'ofici.

Mai però participàrem en un mateix treball, mai férem projectes en comú, ni ara m'explico el perquè, parlàvem de tot quan ens retrobàvem, però ben poc d'aspectes professionals, menys encara de secrets del seu treball doncs si jo ho intentava ell fugia d'estudi, era normal entre els de la seva professió el ser molt cauts i prudents en desvetllar fórmules i recursos tècnics, cap d'ells no va ser mai l'Arguñano de la cuina del decorat sumptuari.

Passà el temps, jo em vaig casar i vaig anar a viure a l'altra punta de Barcelona, i al cap d'un temps ens en anàrem amb la família a establir-nos per sempre a les valls desitjades. Deuria ser per l'any 1964 o 65 que un matí se m'apareix en Jacint Saumell. De primer em va costar una mica reconèixer-lo doncs havia canviat força. Clar havien passat uns anys, però és que aquell aparegut era un home diferent del jovenet de cara rosada, de negres i abundants cabells ondulats, de moviments àgils i distesos. Ara era un senyor

esprimatxat, de canes incipients i rostre concirós. Em contà que ell també es casà i que se n'havien anat a París amb la dona i que s'hi havien quedat, que allí no és que li manqués treball, ben al contrari, sinó que treballava massa, en una empresa especialitzada que depenia del ministeri de Cultura, que li encomanaven treballs de molta responsabilitat com restaurar els daurats i pintures del Palau de Versailles, però que no podia més, que havia de marxar de França, que París se'ls menjava, que l'explotaven i que encara no en tenien prou, que viure-hi era molt dur. Se'm franquejà després d'interessar-se per com m'anava a mi i a la meva família per aquí. Jo no li vaig pintar la realitat amb massa abundor de grisos, però també li vaig assegurar que Andorra era acollidora i que jo l'havia triat com a pàtria ben a gust i que no me'n desdeia. També li vaig dir que un professional com ell, si és que ho volia, no tindria dificultat en trobar feina aquí doncs precisament unes empreses d'artesanía del daurat sumptuari i de la fusta, de la seva especialitat, estaven exportant a França amb bon profit i rendiment.

Aquell mateix dia li vaig presentar l'empresari i exportador d'artesanía d'estil més important del país el Sr. Bordas, un tipus d'origen català arribat de França, que se les havia apanyat per resoldre tràmits duaners i d'obrir un mercat al país veí amb èxit. Engegaren una florida conversa professional en la que vaig tenir l'oportunitat d'adonar-me'n d'un tic en la parla de l'amic Saumell que no li coneixia i era que tot sovint, per aclarir un aspecte del diàleg, aturava a l'interlocutor amb un simpàtic "Sigueu intel·ligent home!". El Sr. Bordas però interessat com estava en reclutar un operari amb un currículum com el del Cinto no feia esment de l'estirabot i feren tractes formals per a la vinguda dels Saumell a les Valls.

Breument, al cap de poc tornà en Jacint a casa a posar-nos al corrent de que ja treballava, que tenien habitatge i que n'estava ben content de la decisió, efectivament en Cinto es veia satisfet i feia molt més bona cara. Ens digué que de part de la Júlia, la seva dona, que anéssim un dia a casa seva, un pis situat a la carretera de la Massana a la sortida d'Escaldes-Engordany. Ens intercanviàrem visites i convidades a dinar, també férem pícnic familiars a Engolasters i a altres indrets de les Valls i fora d'elles. Una de les sortides de diumenge tots junts va ésser la que férem a Vall d'Arques que va ser una expedició èpica que sempre he recordat amb gran plaer. Un dia ens anunciaren que esperaven un altre fill i que si voldríem ser-ne els padrins, els va arribar feliçment una preciosa nena que l'aleshores rector d'Escaldes mossèn Blai Fortuny va batejar posant-li de nom Núria i ho vàrem anar a celebrar amb els pares i fills en un restaurant de la parròquia. Els feliços Saumell es traslladaren a un altre pis, aquesta vegada a l'avinguda del Pessebre, més gran i més assolellat que el primer. En Cinto llogà un petit local a la vora com a estudi per fer-se passar les ganes de pintar. Ho feia

meravellosament amb un estil de l'època romàntica que recordava el dels darrers pintors barrocs francesos. L'home treballava més que un xino del Mao i encara aprofitava el temps lliure per passar-hi les estones.

Deuria ser cap a mitjans dels anys setanta del segle passat que junt amb uns quants companys del grup del "Dijous" compràrem en comunitat la casa amb més història i més ben situada del poble de l'Arnaldeta de Cabó. Vaig convidar el Cinto a formar part de la mancomunitat i també en fou soci propietari. No li deuria agradar massa el compartir perquè quasi mai va participar en la convivència ni companyonia.

Un dia en Jacint m'anuncià que deixava la feina de can Bordas, plegava de l'empresa de la que n'era encarregat de taller i que s'establí pel seu compte associat amb el seu germà Jaume –que per cert el primer que va fer en arribar a Andorra va ser apuntar-se al Club Pirinenc– i un seu cosí que havia fet les Amèriques de soci capitalista. Efectivament posaren un taller molt ben equipat, amb maquinària moderna per a treballar la fusta i per a estocs d'escultura a daurar, en Jaume com a cap de personal i de gestor de clients i dels enviaments i paperassa i el cosí –no recordo el nom– duria la comptabilitat i l'afer de gestió bancària, i al front de tot, com a coneixedor de l'ofici i ensem del singular món del comerç de les arts decoratives de la capital mundial de les arts, ell en Jacint Saumell. Tots treballaren com a dimonis amb ganes i amb èxit. En Cinto però encara trobava temps per a participar amb els companys artistes en les exposicions col·lectives que s'organitzaven durant l'any. És llavors quan es conegueren públicament els seus singulars paisatges i bodegons i fins i tot algun retrat. Era en aquest pròsper temps quan

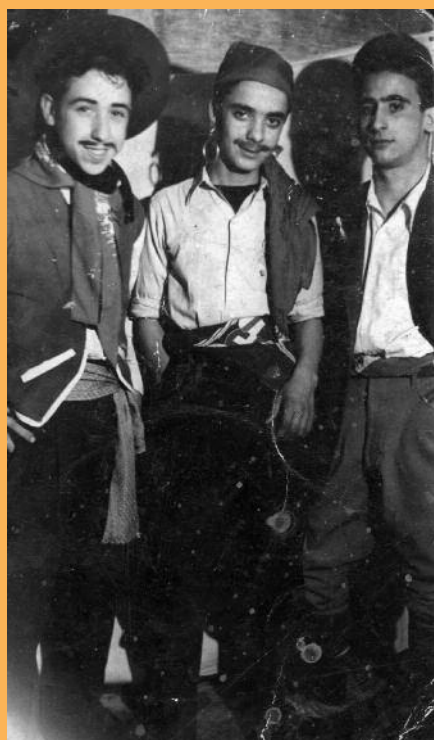
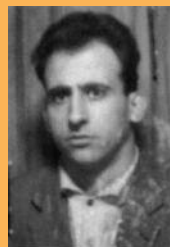
a mi m'arribà un important encàrrec d'uns comerciants importadors barcelonins. Es tractava de fer un treball d'escultura en fusta per decorar una entrada interior d'un "château" francès propietat d'uns perfumistes de luxe gals, als que convenia fer contents com a bons proveïdors dels barcelonins. Acabat el treball el problema era com fer-ho arribar des d'Andorra a Paris. "Pas de problème", d'això se n'ocupà l'eficient Jaume Saumell. Ho empaquetà, ho portà, ho entregà i de propina no em volgué cobrar res.

Malauradament, allò de la Bíblia de les set vaques grasses i de les set escanyolides que s'alternen, a vegades és cert i la florent i exitosa artesanía d'art andorrana, que arribà a donar bons ingressos a mitja dotzena de tallers importants tant ràpidament com florí, es marcí, i coincidí que el mateix èxit va ser la seva dissort. Els hi arribà la imposició de taxes duaneres, una saturació del mercat, agreujat amb que l'artesanía del ram espanyol, en entrar Espanya al mercat comú europeu guanyà competència de mercat i, entre tot plegat, portà la ruïna per a una bona quantitat de gent emprenedora que honorava un noble ofici.

En Jacint Saumell es posà a treballar individualment en el seu petit estudi que convertí en taller, en el que instal·là unes petites màquines auxiliars, es posà a fer si calia escultura, a treballar per a clients afeccionats a la seva pintura, aprofitant les antigues habilitats d'ofici i tirà endavant.

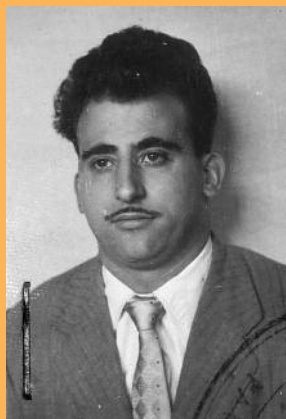
Quan l'any 1995 el ministeri de Cultura m'honorà mostrant en la sala d'exposicions del Govern una exposició antològica del meu treball, en Saumell anà a visitar la mostra, ho veié tot atentament, seriós, sense presses, jo l'acompanyava silenciós per a no distreure la seva reflexió i en un moment donat, en acabar el recorregut, se'm girà i em diu "Vine, vull que m'aclareixis una cosa". Es plantà davant d'una tela on hi havia representada la figura d'un dels meus nois. Em diu "Aquest quadre està mal pintat". Jo li demano "Digues perquè". Ell em respon amb el seu tic habitual "Sergi, no cal que t'ho expliqui, sigues intel·ligent". No feia broma, jo no vaig estar prou intel·ligent.

Certament en Jacint Saumell ha estat un dels homes més singulars que hem tingut. Un artista dels de veritat. ■■■

Saumell, daurador de la llum

Per **Antoni Pol i Solé**

Homenatge a Jacint Saumell

La pràctica de l'art és plena de resistents. De persones perseverants, atentes, lluitadores, competitives amb elles mateixes també quan fa falta, i que volen triomfar i seguir endavant, costi el que costi i peti qui peti. Són persones patidores i que aguanten les situacions crítiques però que poden explotar, ser sarcàstics i satírics, o deprimir-se, si es bloquegen, no saben perdre o s'instal·len en la intolerància i descontrol de les emocions; tot i la seva gran capacitat de concentració i unes qualitats físiques i mentals molt desenvolupades.

En Saumell, el nostre artista, fou una d'elles. Jacint Saumell i Bergadà va néixer el 3 de novembre de 1932 a Barcelona i hi va morir, estant ingressat a l'Hospital de Sant Pau per un aneurisma, o deformació de l'artèria aorta, als 70 anys, sent finalment incinerat.

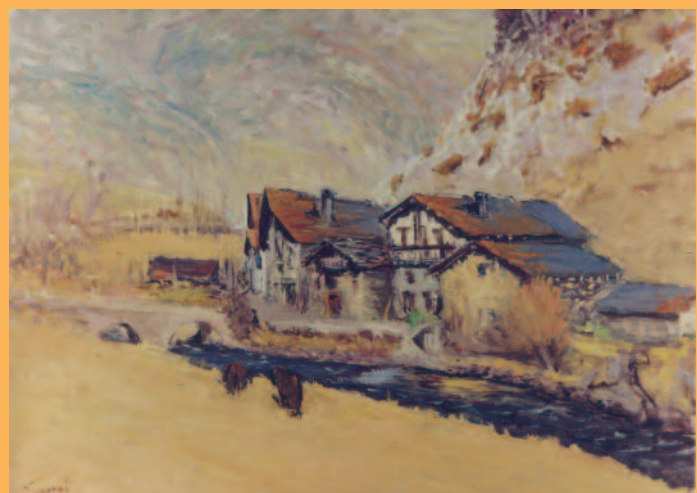
Es va formar a Barcelona en acadèmies particulars aprenent dibuix i pintura. Treballant des de molt jove en un taller artístic d'elaboració de marcs i decoració de mobiliari antic va aprendre l'ofici de daurador. Va tenir ocasió de marxar cap a París on hi havia el seu germà Jaume i treballar com a daurador amb ell, en un taller on es feia mobles d'estil. A París s'hi va estar uns anys on va conèixer en Rossell d'Andorra que importava mobles del que feien a París i va venir cap a Andorra. Primer va treballar per la Fusteria Bordas i després va muntar, amb el seu germà, el taller Art Santa Coloma, cap al 1976.

A Barcelona va començar a pintar de jove i ho farà durant tota la seva vida, fins poc abans de morir.

Es va casar a Barcelona amb Juliana Sánchez de Cuenca i varen tenir tres fills, la Caterina, el Jaume i la Nuri.

Va exposar en alguna exposició col·lectiva al local de la Caixa, a la plaça Rebés a Andorra la Vella, on avui hi ha Crèdit Andorrà. Però en general es va mantenir distanciat del mercat de l'art, per caràcter i idees pròpies al respecte. Fou company de Sergi Mas, Jaume Puig i Francesc Galobardes, amb el qual havia anat a pintar. Li agradava i treballava a l'exterior sempre que podia i per acabar un quadre potser havia d'anar fins a quatre vegades al lloc.

La seva traça o ofici de daurador es deixa veure en l'ús estirat i pla del pinzell, que acostuma a fer i en el principi o concepte que

implica el daurar. Que no és altre que l'aplicació d'un full d'or o capa d'or, és a dir de llum sobre la figura o objecte. La llum en la seva uniformitat sí i alhora en tota la seva possible descomposició de colors i tonalitats. La seva obra és figurativa i alhora impressionista però no a partir de punts sinó de traços, i on les figures i formes no estan dibuixades sinó il·luminades.

El paisatge, per aquesta varietat de tonalitats i de colors que ofereix, és a dir de matisos o descomposició de llum, centra la seva obra principal.

En els seus últims anys de vida, en no poder sortir com abans, fa un canvi radical de tècnica i es centra en retrats, bodegons i visions de personatges o escenes imaginades, filtrades per la llum, interposant un vel entremig i amb una reducció dels colors, sovint reduïts a un de sol, recurrent a una fragmentació de la imatge en mil trossos com cercant la quasi abstracció de la mateixa. La llum reinterpretada, el contrallum o inclús

el negatiu de la llum són estratègies cercant noves plasticitats. Fins i tot la fragmentació del vel interposat o de la seva visió, com si es tractés d'incorporar l'atmosfera o l'aire, o la pols a l'entorn de l'objecte o la persona pintada, com un paper de cel·lofana, prèviament arrugat i després estirat diferentment davant els protagonistes centrals de l'obra, per donar-los-hi profunditat i per tant matisar la llum d'un davant cap a un fons.

I sempre, de fons un desdibuixament i una deconstrucció de la llum, com inici d'un procés de pèrdua o distanciament del que sempre havia perseguit, la plenitud i exuberància de la llum en una fosa de mil colors. Una retirada conscient o millor la continuació d'un camí, d'un nou llenguatge assolit en l'evolució de l'artista cap a la seva maduresa plàstica. Una renovació interna i externa en la trajectòria artística d'en Saumell que li feia assolir la contemporaneïtat en la seva obra. ■■■

divuitè Concurs de poesia Miquel Martí i Pol

Acta del jurat del 18è Concurs de poesia Martí i Pol

Recital poètic "Cos meu recorda. Poemes íntims de Konstandinos Kavafis". Paul Berrondo i Jordi Busquets el 23 d'abril al Teatre Comunal

En el divuitè concurs de poesia Miquel Martí i Pol, instituït amb motiu del Dia mundial del llibre per la Biblioteca Pública, adscrita al departament de Promoció Cultural i Política Lingüística del Govern d'Andorra, els membres del jurat, compost en aquesta ocasió per les senyores Elena Aranda i Eva Arasa, i el senyor David Arrabal, després d'haver-nos reunit el dia 17 d'abril d'enguany, i d'haver fet la lectura crítica de les 8 obres presentades a la categoria Poema i de les 5 obres presentades a la categoria Recull, hem acordat aquest veredict.

Per a la categoria poema, el jurat ha optat per deixar desert el premi i atorgar dos accèssits, consistents en un lot de llibres cadascun. Volem encoratjar, però, els concursants a continuar treballant les seves obres per millorar-les.

El primer accèssit s'atorga al poema núm. 6, titulat *Fotografia*, per la capacitat descriptiva del procés fotogràfic en forma poètica i pel domini del llenguatge. L'autora del poema és la Sra. Meritxell Pons i Calderon, d'Andorra la Vella.

El segon accèssit s'atorga al poema núm. 7, que porta per títol *Fes un sonet sonat*. És àgil i utilitza un to humorístic davant del qual el jurat no voldria que l'autor "saltés al riu" i l'encoratja a continuar escrivint poemes.

Oberta la plica corresponent, l'autor del poema, que s'amaga sota el pseudònim *Cocus*, és el Sr. Joan Lluís Armengol i Mascarell, d'Escaldes-Engordany.

Pel que fa a la categoria Recull, el jurat estableix la conveniència de deixar el premi desert atès que el conjunt de valors i qualitats exigibles en un guardó de la naturalesa del present no s'ha arribat a assolir plenament per part de cap de les obres presentades. El jurat ha atorgat, però, un accèssit, consistent en un lot de llibres, al recull número 4, titulat *Tinta*. És un recull que té coherència, és expressiu i evoca una reflexió interessant sobre l'escriptura i en particular sobre les dificultats per publicar poesia.

Oberta la plica corresponent, l'autor del poema és Albert Ruiz i Feijóo, d'Andorra la Vella.

Andorra la Vella, 23 d'abril del 2015

Segon Accèssit

Joan Lluís Armengol i Mascarell

Fes un sonet sonat

Escriu-ne un, si pot ser ben sonat,
I si no pots, que sigui senzillet,
Poc complicat, qui sap si rebuscat.
Rumia-t'ho bé, tan sols és un sonet.

Divertit és, si somriures has dat.
Ara no fallis, no siguis molt discret,
Que és ben sabut, del bolet n'és tocat,
Qui no brama el seu sonat sonet.

Ho has provat, acosta't al poema,
L'has revisat, corregint-lo amb esma
Retocar pots, però no per sistema.

Atabalat, l'acabaràs altiu,
Encoratjat, no saltaràs al riu,
De ben segur, no n'és definitiu.

Primer Accèssit

Meritxell Pons i Calderon

Fotografia

Gota d'aigua lliscant pel teu cos, silueta de vidre transparent,
que produeix l'efecte d'una lupa d'augment,
em mostra el paisatge que hi ha davant meu,
projecció del quadre de la meva ment,
representacions superposades del teu pas pel meu temps,
perspectives amb relleu, visor de la càmera segellada que hi ha dins meu,
intentant enfocar allò que sento i per tant com et veig.

Oli de negatius positivat pel meu raonament,
fixats en el meu pensament, imatge d'una escena d'un passat present,
teleobjectius imaginaris de com et veig,
panoràmica general vista amb distanciament.

Camps de poncelles vermelles, confecció colorista d'una tapis xinès,
massa difuminada i que s'aprecia borrosament,
roig de passió emotiva d'un desig sexual arrelat fortament,
prohibició tímida de la meva negació permanent,
en primer pla sempre com a referent.

Riu d'aigua viva mòbil que va corrent veloçment
per aquesta vida de penitent,
cabdal voluble en la meva preestablerta estació d'hivern, vigent,
serpentejant la catifa vermella de seda d'orient,
d'esquerra a dreta i diagonalment,
blanquinosa serpentina desdibuixada pel moviment,
blanca joia d'una luxúria anhelada intensament,
repressió apocada de la meva por absorbent,
amb la prohibició en primer pla per acompanyament.

Muntanya d'arbres frondosos, boscos de varietats diferents,
serralada canviant de verds que s'eleva altivament,
alçament senyorívol d'una primavera abatuda pel meu patiment,
robust monticle ferm subjectat per infinites arrels,
verda esperança d'una necessitat carnal no aparent,
inhibició vergonyosa dels veritables sentiments,
en segon pla sense deixar de ser el primer.

Cims de tal verge, plomes lleugeres que cauen lentament,
neu pols de glaç que balla al so del vent,
pel teu buf afable que inicia la dansa dels meus desconeguts pensa-
ments,
vol ras d'uns instints salvatges ocults que es van remouent,
censura limitant de la meva autenticitat, preservada gelosament,
en tercer pla coincidint amb el meu subconscient

Accèssit

Albert Ruiz i Feijóo

Tinta

Furioses fugen màquines d'escriure: Clac-clac-clac. Calleu, neguits! – cridaven els poetes, els arquitectes dels somnis, buscant verbs als cofres buits que un dia foren tresor. I vet aquí que un d'ells, - un dels verbs dins de poeta – gemega filigranes, proverbialment, durs auguris:

S'acabaran els temps de les paraules i dels àtoms. Els adjectius, geliues eines, construiran els murs d'acer, burocràcia narrativa, de la ciència i l'empirisme, i es faran febles els pronomes, i tots els objectes, directes.

Sinònims en rebaixes, preus econòmics, metàfores s'enfronten, enemigues, als lluent ben acadèmics, llegats i condemnats al millor dels finals. Feliç de droga dura i de l'escombra catòdica, els raigs làser, alfa i omega, fent sentència, foradant a foc i dol la lletra impresa.

“Cos meu recorda. Poemes íntims de Konstandinos Kavafis”

Recital poètic amb Paul Berrondo, veu, i Jordi Busquets, guitarra, amb motiu del lliurament de premis del 18è concurs de poesia Miquel Martí i Pol.

La Biblioteca Pública del Govern va organitzar el recital poètic *Cos meu recorda. Poemes íntims de Konstandinos Kavafis* el 23 d'abril, a les 8 del vespre, al Teatre Comunal d'Andorra la Vella, després del lliurament de premis del 18è Concurs de poesia Miquel Martí i Pol, amb Paul Berrondo, veu, i Jordi Busquets, guitarra.

Kavafis va ser un poeta grec, una de les figures literàries més importants del segle XX i un dels màxims exponents del renaixement de la llengua grega moderna. Interessat per la història, Kavafis va compondre sovint poemes, no sobre grans moments històrics, sinó sobre les decadències que els seguïen, com el famós *Esperant els bàrbars*, *El Déu abandona Antoni* o *Ítaca*, algunes de les frases dels quals han passat a ser proverbials. També l'amor furtiu, la sensualitat, els personatges antiherois, gairebé sempre en moments intemporals, estan molt presents en la seva obra. Inspirador de poetes, molts músics han recollit i musicat la seva poesia.

El Paul i el Jordi en fan la seva especial versió, que surt de l'admiració pel poeta afegint petits detalls de música i cançons que els inspiren cada un dels poemes que llegeixen.

Punt i coma, quina cosa! Què deu ser? De què ha de servir l'accent, o uns dos punts sense incertesa? Comes i punts i a part, que esdevenen, tot seguit punt i final.

Diran adéu periodistes a les revistes buides, roses, grogues gruixudes planes tallen dits i la sang raja, roja i negra omplint diaris Llums de neó d'anuncis, velles noves, noves velles en portada de bandera.

Pareu atenció al perill: Perífrasi imminent de frase feta disculpin el recurs, faves comptades malgrat tendres.

I què serà de tots nosaltres, dements, folls venuts a pes

de la balança d'art i assaig? I què haurà de ser de tots ells de caps buits i ulleres tortes? Quan vam deixar, maleïts monstres, condemnats ogres, morir l'ortografia?

I moriran també els contes, maldestres herois-dracs ploren birres tèbies i amargues, a les barres que ells mateixos buiden tot sospirant les espases

I ja n'hi ha prou! Tèrbols manuscrits en aigües grises, rius de tinta, plors de llibres. Ara broden sal i pebre, daurat nínxol, en minúscula estampeta, flors pansides, pètals lliures, plomes, llapis i bolígrafs i clac-clac-clac encara ressonen els ecos d'aquelles màquines d'escriure.

A un costat, sense amagar-se la forma es folla l'estil. Quin fotut malson macabre!

Tots els demés ja han fugit però a un racó, el darrer poeta, crida borratxo, Calleu, malparits, que no em deixeu escriure.

I tot i així encara conserva un últim sonet al barret el malastruc mal profeta.

Diu així:

S'acabaren les rimes, refulgiren, i els pinzells fa un bon temps que neguitegen, a les cendres d'aquells focs s'hi barregen les idees, caps morts que encara giren.

Ascetes que no saben el que escriuen, texts mòbils que només faran enveges comunicant, sense ànimes ni queixes, només nits, no pas vides il·luminen.

Ni fons ni paper, només historietes, gramàtiques pensades per fer riure. L'oblit que clou, ancestrals biblioteques.

Esperarem, l'au fènix, el viure el foc de la idea, força de lletres. Furioses tornen, màquines d'escriure.

Dia mundial de la poesia

16 d'abril 2015

Organitzen: Comú d'Encamp i Ministeri de Cultura

Fotos: Comú d'Encamp i SAC

Alfons Codina,
presentant l'acte

Voluntaris per la llengua
recitant poemes

CALLA, SI US PLAU

No parlis.
No cal que em demostris
les coses que saps
o les bones idees que tens.
No m'importen.
Si tens ganes que et conegui,
calla, si us plau.
No m'importa si has pres o donat,
construït, derruït, anhelat, enganyat.
No m'importa què penses,
com vius, què exigeixes a la vida.
Tot el que em diguis de tu
serà una mentida
amb què t'has convençut.
Pura ferralla.
T'assembles molt més al silenci.

UN SENYAL

Una plaça tancada.
A dintre, una merla que canta,
les branques nues
i la trama del cel.
Tot jeu sota la llum esmorteïda.
La merla és una pedra en el silenci.

Hi ha una dona que mira entre els barrots.

La plaça és un quadrat
calculadíssim i perfecte,
però en el món de més enllà
de la llum dels fanals
els arbres enlairen les branques
i un cor petitíssim de merla
batega.

I jo m'aferro als barrots, esperant
un senyal que no sé
si és possible que arribi.

FÈRTIL

Per a Montserrat Abelló

Al bosc on hi ha la deua, tot és silenci.
Camina la poeta amb les mans buides,
pitjant amb gratitud la terra fèrtil.
Poeta són els arbres. Poeta són les ombres
i el sol que broda l'aire. Camina la poeta.
S'hi perd i s'hi retroba. Somia certitud.
I s'atansa a la deua, la deua que és mare.
Pren l'aigua amb les mans buides,
rebut amb gratitud la parla fèrtil.
I el gran silenci.

QUÈ HI HA?

Avui el dia s'ha llevat
amb boira.

I tu?

Ahir feia un sol radiant.

Però fixa't en una cosa:
hi ha núvols,
hi ha tempestes,
hi ha tornados,
hi ha plugim,
hi ha calitja,
hi ha rosada,
hi ha arcs de Sant Martí.

El mar
de vegades és un mirall,
de vegades un tsunami.

I tu?

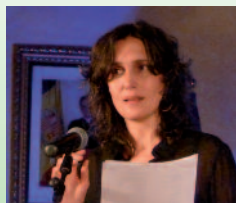
Però fixa't en una cosa:
què hi ha darrere els núvols
més espessos, immensos i negres?

I què hi ha darrere teu?

Cull el fruit de la meua veritat,
una magrana oberta
com una riallada
de criatura
de dentetes petites
i desiguals:
cada fragment
de la meua certesa.

Si a poc a poc
la prens i te la menges,
el gust de mi voldrà estimar-te
com jo t'he volgut estimar,
semblant-te el paladar
i acollint-se en el ventre.

Fins que s'empelti en el teu arbre
i jo pugui prendre de nou
el fruit de tu
i, a poc a poc, menjar-lo.

Mireia Chalamanch, rapsoda

Laia Noguera autora del poemes i rapsoda

Jo no camino.
És la terra que em camina.
Em caminen les alzines.
Els líquens i les pedres em caminen.
Em caminen els ocells.

Em camina tot el cel sobre l'esquena,
sobre el cap.
Em camina sota els peus,
sota el cor i la mirada.
I jo no sóc.

Jo no sóc res.
Sóc la fulla,
l'ombra petita de la fulla,
la mica d'aire que fimbreja
dintre l'ombra petita de la fulla.

Jo no camino.
No camino ni parlo,
perquè és ella la que parla:
la terra que em camina per damunt
de tot el que em penso que sóc.

Estimo la vida petita
de seure a l'entrada
per veure com passa la gent,
com es mou un pardal,
com s'inclina la tarda
en les cases del cos.

Ja sé que em moriré
molt abans que s'hagin mort
els arbres que m'estimo.

Però no m'amoïna gens,
perquè en l'instant
en què se'm trenqui l'últim fil
seré només aquella dona
que s'asseia a l'entrada
per mirar simplement
i ser fulla i arrel.

Tot recordant la Rotonda i en Melcior

Per Josep Vives i Molins

És molt freqüent i real dir, "la memòria humana és molt injusta i dèbil". M'he recordat d'aquesta afirmació pensant en les influències que al seu moment aportaren a la vida i costums quotidians d'Andorra l'existència de la sala de festes La Rotonda i la figura del seu creador, és a dir: el binomi La Rotonda-Melcior Larrosa.

La Rotonda, després de més de trenta anys d'haver desaparegut físicament, continua en la memòria popular com un fet referencial i un lloc concret. A en Melcior Larrosa solament el recorden els avis i, després d'aquesta generació, passarà possiblement a l'oblit total.

Com era La Rotonda?

La Rotonda era una sala de festes espaiosa, d'uns 2.000 m². Tenia cuina, barra de bar, un escenari, el lloc per a l'orquestra per poder fer representacions teatrals, quasi sempre de *varietés*, i la sala de ball envoltada d'unes 50 taules per al servei de restaurant o les consumicions habituals d'aquests locals. Tenia un primer pis com la forma de ferradura d'un teatre, dividida en llotges d'una cabuda de 6-8 persones per seguir l'espectacle representat a l'escenari o per contemplar les parelles de ballarins i els vestidors o camerinos sobre l'escenari. Aquesta distribució del local, ben ventilat i decorat d'acord a l'ús per al qual havia estat destinat, va estar dirigida per un arquitecte, sota la direcció personal del mateix Melcior Larrosa. Recordo un gran mural a la paret frontal, decorada i signada per Florit, artista, pintor i aquarel·lista de gran prestigi, a qui tampoc la memòria ha fet la justícia que mereixen la qualitat de les seves obres.

Prego als que em llegeixin que compreguin la meua poca aptitud per detallar edificis, però

crec, sense presumció, que serà suficient perquè els milers de turistes que visitaren Andorra durant els seus 25 anys d'existència la recordin. Era el lloc de trobada d'amics i parelles, per celebrar el sopar espectacle i també on havien sentit cantar la Mercedes Ruiz, mentre ballaven el pasdoble, amb la darrera conquesta turística feta a Andorra pels més joves. Per als més grans, la majoria francesos, una vetllada original i divertida. Com sempre, però, La Rotonda, avui encara i per la seva situació geogràfica, continua sent un indret referencial com quan es va construir. En canvi, l'oblit és per al Melcior, que és qui la va promoure.

La Rotonda fou filla d'un projecte molt ambiciós d'en Melcior Larrosa. El projecte va començar amb la construcció d'un hotel de gran nivell i prestigi, que hauria d'haver estat el Park Hotel. Per motius polítics entre les administracions locals i dels dos països veïns, arribà un fet que comportà un greu problema a Andorra: el cèlebre tancament de les fronteres, esdeveniment que produí una crisi i alarma importants. Lògicament, el gran projecte fou aturat, però les necessitats de continuar no espantaren el Sr. Larrosa, i, gràcies a l'amistat amb el Sr. Bartomeu Rebés, es va canviar el projecte i l'emprenedor Melcior, a corre-cuita, va muntar una *bolera* (distracció que estava molt de moda) en terrenys del Sr. Rebés.

Solucionats els problemes de fronteres, es reprèn la normalitat i els projectes sofreixen una important variació. La *bolera* desapareix i es comença la construcció de La Rotonda. Les obres del Park Hotel continuen, però és inaugurat i dirigit pel Sr. Mateu Molleví i la seva esposa, importants hotelers barcelonins de la saga Molleví. Voldria intercalar una anècdota explicada personalment pel Sr. Molleví al

redactor d'aquest text per valorar els problemes que també aleshores tenia Andorra. Ja inaugurat l'hotel de feia alguns dies no hi havia arribat encara cap client. El matrimoni Molleví, preocupat, es preguntaven entre ells: "No ens hem degut equivocar?" Però el tercer dia, a mitja tarda, un empleat buscà ràpidament el Sr. Molleví per etzibar-li molt content: "Està pujant una parella amb dues maletes, suposo que vénen a l'hotel". L'alegria dels Srs. Molleví fou prou gran per guardar en lletres especials, per sempre més, el nom dels primers clients del Park Hotel d'Andorra. He volgut afegir aquest comentari referit personalment pels protagonistes per constatar que la preocupació dels comerciants i hotelers andorrans per la vinguda de turistes és i ha estat sempre un problema etern.

Però qui i com era en Melcior Larrosa?

No vol pretendre qui signa aquest text fer una biografia del personatge, ja que no tinc ni capacitat ni coneixements per fer-ho, però sí per intentar fer comprendre com es comportava durant els espais que vàrem coincidir durant molts dies junts durant les mateixes hores. Podria ser qualsevol vespre pels volts de les 10, després de sopar, d'un dia qualsevol del mes de juliol o agost, tot prenent la fresca entre tres o quatre amics: recordo l'Isidre Bartomeu, en Joaquim Miró, en Ramon Boncompte, alguna vegada el Sr. Rebés..., i saludant els passejants de sempre: el Sr. Cassany, el Sr. Roca, l'avi Nyerro, i molts d'altres que no recordo, i entre els contertulians, en Melcior, explicant anècdotes de la seva vida pel món de la bohèmia i de l'espectacle. Em ve a la memòria, molt clar, el seu comentari de la ballarina que feia el número amb una serp de sis metres enrotllada en el seu preciós cos nu, referit amb la seva dicció i detalls personals que reunien la virtut de ser de primera mà... També recordo el dia que es va anunciar la mort del general Franco, ja que Mr. Py, que era el representant de Moët, en va acabar les existències; aquell dia els contertulians varen ser bastants més...

Un altre fet que em ve a la memòria, i practicat algunes vegades juntament amb Mr. Py, en Ramon Boncompte i una altra persona de qui no recordo el nom, era al tombar la tarda, entre les 7 i les 8 del vespre, la passejada des de la Braseria o el Quebec d'Andorra la Vella fins a la plaça d'Escaldes fent la copa, generalment de Ricard, a cada bar o restaurant, més o menys coneguts que anessin trobant pel passeig, fins a arribar un moment en què en Melcior agafava el telèfon i podíeu sentir di-li: "Escolta, Saura – un dels seus homes de confiança –, agafa el cotxe i vine a buscar-nos a la Cava X, perquè estem tots molt borratxos..."

Crec, sincerament, que Andorra continuarà la seva existència, però crec també que seria just i necessari recordar els protagonistes de tots aquests fets. L'actitud d'en Melcior Larrosa i la generositat del Sr. Rebés transformaren el paisatge i la configuració geogràfica d'Andorra. ■

La coral SAAS Qui Canta? estrena un nocturn d'Amadeus Mozart al Centre Sociosanitari El Cedre

Text i fotos: **Teresa Ventura i Guasch**
Vicepresidenta dels
Amics de Mozart del Principat d'Andorra

Com l'any passat, l'Associació d'Amics de Mozart del Principat d'Andorra ha compartit la commemoració del 259è aniversari del naixement de Wolfgang Amadeus Mozart (1756 -1791) amb la coral SAAS Qui Canta? El concert es va celebrar un dia a l'avança per qüestió d'agenda dels participants. L'organització del concert va anar a càrrec dels membres de la coral.

Així, el tradicional Concert d'hivern, que la coral interpreta cada any al Centre Sociosanitari El Cedre, ha tingut un doble vessant, en incloure també la participació de la pianista Sandra Couot, que va acompanyar el solista Christian Ballester (tenor). Aquest últim va cantar una coneguda cançó napolitana. I el mateix intèrpret va tocar al piano un fragment del *Somni d'una nit d'estiu*, composició de Fèlix Mendelssohn (1809 - 1847), el qual s'havia inspirat en l'obra homònima de William Shakespeare (1564 - 1616).

D'altra banda, el director de la coral SAAS Qui Canta?, el mestre Òscar Sànchez, va fer alguns canvis en l'ordre del programa inicial a fi de complaure les demandes dels avis del centre, que van demanar un bis de la popular napolitana, aquesta vegada a *capella*, sense l'acompanyament del piano.

La coral SAAS Qui Canta? va començar amb un cànon d'entrada per oferir una nadala antiga del *Cancionero de Palacio* datada el segle XVI, que ja l'havia interpretat en el Concert de Nadal del 2014 a l'hospital Nostra Senyora de Meritxell (22.12.2014).

Igualment, la coral, sempre dirigida per

l'Òscar Sànchez, va interpretar un cant espiritual negre i *Oh Burden Down, my Lord*, de la Missa gòspel per la pau. Van cantar també una tradicional francesa, *Marions les Roses*, i la coneguda *Santa Nit* composta per l'autor austríac Franz Xaver Grüber (1787 - 1863). Va completar el repertori una versió coral de G. David Weiss titulada *Can't Help Falling in Love* (1961).

Per acabar, i en l'àmbit específicament mozartian, la coral va estrenar un dels sis nocturns compostos per Amadeus Mozart, intitulat *Luci care, Luci bel-le, KV 346* (1783). Per a la coral SAAS Qui Canta? aquesta peça era la novetat d'aquest primer concert 2015, expressament coincidint amb l'homenatge al gran compositor, nascut a Salzburg un 27 de gener de 1756, ara fa 259 anys. També s'ha de dir que el mestre Òscar Sànchez comptava amb l'experiència d'haver dirigit aquest nocturn al seu dia, en un concert a l'Auditori Nacional d'Ordino com a director adjunt de la coral Rocafort de Sant Julià de Lòria.

Els nocturns de Mozart són composicions per a veu i piano, compostes a Viena l'any 1783, excepte el nocturn *Piú non si trovano*, que està datat l'any 1788. S'ha de dir que la

denominació de *nocturn* correspon a un tipus d'obra pensada per interpretar-se en festes de nit. Es va conrear principalment al segle XVIII i van ser diversos compositors que van compondre aquest tipus de música, amb el piano i la veu com a element principal. Després de Mozart, i un segle més tard, Fryderyk Chopin (1810 - 1849) componia 21 nocturns per a piano. També, el primer moviment de la coneguda sonata per a piano *Clar de lluna*, de Beethoven, està considerada un nocturn.

Tornant al concert d'ahir, s'ha de dir que cada any en aquesta mateixa data moltes de les associacions d'Amics de Mozart d'arreu celebren l'aniversari del naixement de Wolfgang Amadeus Mozart i que d'altra banda nosaltres fem la difusió del nostre concert a altres entitats homònimes.

Finalment acabat el concert, el públic –la majoria familiars i residents del Centre Sociosanitari El Cedre de Santa Coloma– va aplaudir totes les intervencions i va agrair la vetllada així com el fet de compartir un espai de temps i música amb el cant coral com a protagonista principal. ■

O Feirão

Per Jose-Luis Gonçalves Carvalho

El Grup de Folklore Casa de Portugal va presentar dissabte 4 de juliol del 2015 la segona edició del mercat tradicional O Feirão, una iniciativa que va tenir lloc a la plaça Guillemó a Andorra la Vella i que promou els productes portuguesos així com la cultura tradicional lusitana.

En un ambient de germanor, es van crear cinc espais temàtics destinats a la gastronomia, artesanía, agricultura i la música tradicional a càrrec del Grup de Folklore Casa de Portugal. Els visitants van poder degustar els productes més característics, com els pastissos de bacallà, de carn, *feijoada*, *bifanas* i el bon vi blanc, abans d'iniciar el recorregut per un improvisat hort on es podrien trobar productes recollits als horts del Principat com les cols, enciams, tot tipus de verdures i fins i tot una granja amb conills i galls.

Els sabors de Portugal van marcar presència a l'espai destinat a l'oli d'oliva casolà, la mel, el pa de blat de moro o els diferents embotits.

Els dolços també van destacar per la quantitat i diversitat, com els pastissos de Belém, *queijadinas*, pastissos i licors casolans.

La mostra terminava en un espai destinat a l'artesanía on el visitant trobava ceràmica, brodats i diferents peces regionals elaborades per a l'ocasió pel jovent del Grup. A les 16 hores i sota una intensa xafogor, va concloure la segona edició del Feirão amb la representació de balls típics a càrrec del Grup, iniciativa que s'ha difós a Internet, en tot moment, per Radio Ondas de Portugal.

La llarga i intensa temporada del Grup de Folklore Casa de Portugal va acabar el dia 1 i 2 d'agost amb el viatge a Santander, per participar en el Festival Internacional de Folklore, de l'agrupació Virgen de Tanos de Torrelavega, que va visitar Andorra el mes de maig passat. ■

20 anys del Grup de Folklore Casa de Portugal

Per Grup de Folklore Casa de Portugal

El dia 1 de maig del 1996, un grup de residents portuguesos establerts al Principat d'Andorra presentaven el primer grup de folklore lusità. Durant les prop de dues dècades d'existència van participar en diferents trobades de folklore a Andorra, com un referent de la cultura portuguesa al Principat, i al mateix temps van portar el seu treball de representació a països com Espanya, França, Portugal, Luxemburg, Suïssa i Mònaco. Amb la majoria d'edat, el Grup de Folklore Casa de Portugal va aprovar els seus estatuts, el 5 d'octubre del 2013, i un any més tard va inaugurar la seu social, un nou espai de cultura i retrobament situat a la carretera de la Comella, 10 a Andorra la Vella, on els membres poden assajar els cants i danses del nord de Portugal.

La tradició lusitana de les *janeiras*, que anuncia l'any nou durant el mes de gener, visita les llars, establiments comercials i esglésies des del 2006. El mes de maig, amb motiu de l'aniversari de l'agrupació, realitzen el festival de folklore i des del 2007 organitzen el Festival de Folklore Ibèric –

Principat d'Andorra, un esdeveniment consolidat que aplega la participació de grups d'Espanya, Portugal i Andorra.

El mercat tradicional portuguès, conegut com a *Feirão*, envaeix des del 2014 la plaça Guillemó el mes de juliol, amb la col·laboració del Comú d'Andorra la Vella.

El Grup de Folklore Casa de Portugal disposa de tres treballs discogràfics, editats els anys 2001, 2006 i 2014, aquest enregistrat íntegrament a l'Auditori Nacional d'Andorra amb la col·laboració del Govern d'Andorra i amb el patrocini de l'empresa Nova Constructora.

El seu treball de promoció cultural va ser reconegut el dia 20 de gener del 2013 amb el guardó d'Institució de Mèrit, reconeixement atorgat pel municipi de Viana do Castelo, i el mes de maig, les noies del grup van servir de models perquè el pintor Àngel Calvente recreés en l'entorn d'una església andorrana la pintura que serviria de base de l'emissió filatèlica de correus espanyols *Diversitat andorrana – població portuguesa*, de la responsabilitat del ministeri de Cultura i del Museu Postal del Principat d'Andorra.

Durant l'any 2016 celebren dues dècades de cultura i amistat, i per commemorar l'efemèride la nova junta directiva està preparant tot un seguit d'activitats culturals destinades a la societat andorrana, entre les quals destaquen un concert de música i un festival de folklore amb danses del món. ■

VIII Setmana cultural de l'Institut de Música d'Andorra la Vella

"Música amb denominació d'origen" i un taller de lutieria

Text i fotos: Teresa Ventura i Guasch
Membre de l'Associació de Professionals de la Comunicació d'Andorra (APCA)

La VIII edició de la Setmana cultural de l'Institut de Música d'Andorra la Vella va presentar un interessant programa dedicat al conjunt d'alumnes de tots els nivells i de totes les edats, inclosos els estudiants adults del centre.

Amb un total de 14 activitats que es van iniciar el dilluns dia 16 de març, el *Taller de minicompositors* va treballar incentivar el sentit creatiu dels més petits. El mateix dilluns també es va iniciar la llegenda dels manairons, una proposta que implicava la realització d'un conte radiofònic que ocuparia també una hora de dimarts i dimecres. Finalment va ser enregistrat per la ràdio nacional en l'última jornada del projecte. El mateix dilluns es va fer el *Taller de dansateràpia (música i moviment)*. Es va tancar la primera jornada amb una taula rodona i una xerrada sobre la *Revolució escènica entre dos segles* a càrrec de Joan Anton Rechi i Manuel Pujades, respectivament.

Dimarts 17 i dedicat als alumnes de grau mitjà, es va fer el taller *Fonaments d'acústica*, en què els alumnes van experimentar diferents tipus de sensacions sonores segons les característiques fisiològiques de l'oïda, de la percepció psicoacústica i de la propietat física del so. En l'apartat de sensibilització musical amb els alumnes de 5 anys, es va treballar una llegenda japonesa titulada *Llegenda d'Amatarasu. La taverna folk* va ser una altra activitat dirigida als alumnes de grau elemental a càrrec del violinista Elías Porter. Arribant a l'equador de les jornades es va oferir el taller formatiu *Música amb denominació d'origen* destinat als alumnes de grau mitjà i de grau elemental. Reunia els instruments de corda fregada i de vent, així com els acordions i metal·lòfons, i va aplegar més de 100 alumnes de les diverses disciplines. Va dirigir el taller el compositor, clarinetista i pedagog Albert Gumí, amb el suport dels professors del mateix institut. Gumí és també l'autor dels guions sobre la vida i obra d'alguns compositors i músics. Al seu dia va escriure una interessant col·lecció dedicada als infants, que va fer conjuntament amb la il·lustradora Pilarín Bayés. Entre els

personatges biografats destaquen el pianista i compositor Isaac Albéniz (1860 - 1909), el prestigiós violoncel·lista Pau Casals (1876 - 1973), Frederic Mompou (1893 - 1987), Eduard Toldrà (1895 - 1962) i Wolfgang Amadeus Mozart (1766 - 1791). D'aquest últim, els Amics de Mozart en vàrem difondre alguns exemplars amb motiu de la presentació oficial de l'Associació Musical i d'Amics de Mozart del Principat d'Andorra, a l'Auditori Nacional d'Ordino. Va ser el 27 de gener de l'any 2009 coincidint amb el dia de l'aniversari del gran compositor, una commemoració que celebrem cada any també al nostre país.

Arribem a l'últim dia de la Setmana cultural, dijous, que és el dia en què es van concentrar un major nombre d'activitats i un dels tallers més esperats: el de lutieria, a càrrec del violinista Jordi Albelda. Es va iniciar amb la història del violí així com la construcció, manteniment i envernissament. Inspirant-se en una de les escoles de lutiers més important de França, a Mirecourd, el

professor i expert violinista Jordi Albelda va narrar tot el procés i alhora va explicar als alumnes els tipus de fusta que hom emprava per a la fabricació dels violins. En el nostre entorn, va parlar de la fusta de cirerer i de pi. Però a Itàlia, i concretament a Cremona, que és el bressol d'aquest instrument, s'emporten altres fustes més nobles, com l'auró, el pi i el banús. Els primers requereixen d'un adequat vernissatge amb un producte molt específic, mentre que el banús no en requereix.

En la part pràctica els alumnes van preparar la goma laca rossa, un producte original de l'Índia fabricat amb ingents quantitats d'un petit insecte. La goma laca rossa s'elabora barrejant el producte sòlid en format de diminutes escames, amb una proporció adequada d'alcohol de 90 graus, diluït al 35 %. La mescla es deixa reposar durant 24 hores. Després una vegada preparada i polida la fusta tallada (per fer les diferents parts que integren el violí), ja es pot envernissar.

Per a aquesta proposta, els alumnes de l'Institut de Música van disposar d'unes mostres de fusta de pi per poder fer aquest vernissatge, i també ells mateixos van elaborar una mena de manyopla feta amb drap de fil que es farceix amb fils també de cotó. Cadascú es va poder emportar la seva mostra de fusta envernissada, talment com autèntics lutiers i curadors dels instruments. Encara que els instruments de corda provenen de l'antiguitat, ja que tant els egipcis com els grecs els empraven, el desenvolupament de la lutieria com a tal es desenvolupa des del segle XV fins al XIX. Els més importants pertanyen a l'Escola de Cremona (Itàlia). Quant a l'Escola Francesa, destaca Nicolàs Lupot (1758 - 1824) i també l'abat Antoine Sibire (1757 - 1827), que durant el regnat de Carles X de França (que per cert va ser copríncep d'Andorra del 1825 al 1830) va escriure un interessant llibre, titulat *La Chélonomie ou le parfait lutier*. La primera edició d'aquest tractat tan específic es va publicar a París l'any 1802.

Actualment a París encara hi ha el taller de lutieria dels descendents de la família Lupot, i a Mirecourd (França) es troba una de les escoles de lutieria més importants del nostre entorn, que el també músic, pedagog i violinista Jordi Albelda, responsable del taller, va poder visitar prèviament.

Va completar el programa de la VIII Setmana cultural 2015 una classe d'interpretació en públic, a part d'una *masterclass* de flamenc a càrrec del guitarrista Manuel Alonso, a més d'altres activitats paral·leles, dins la línia pedagògica de l'Institut de Música del Comú d'Andorra la Vella. ■

Aplec coral de les Terres de Lleida i el Principat d'Andorra, que correspon a la XXXIV edició

Text i fotos: **Teresa Ventura i Guasch**

Diumenge 17 de maig del 2015, Escaldes-Engordany va acollir la 34a edició de l'aplec de corals. La Coral del Comú d'Escaldes-Engordany va ser l'organitzadora i amfitriona de la trobada, que va aplegar les corals pertanyents a la Federació Catalana d'Entitats Corals de la zona nord de les Terres de Lleida i el Principat d'Andorra. La FCEC és un ens autònom que va néixer l'any 1982 i que actualment aplega més de 450 entitats corals federades.

Les corals andorranes que hi van participar van ser la Coral d'Escaldes-Engordany, la coral SAAS Qui Canta?, la coral International Singers, la coral Casamanya, la coral Sant Antoni de la Massana i la Sant Miquel d'Encamp, l'Orfeó Andorrà i la Coral Rocafort. Com a representants de les Terres de Lleida hi van participar la coral Signum de la Seu d'Urgell i la coral La Lira de Torres de Segre.

La trobada es va iniciar amb un esmorzar ofert pel comú d'Escaldes-Engordany, després del qual els participants van fer una *pasacaglia* amb un recorregut pel Prat del Roure fins a arribar a la plaça Coprínceps d'Escaldes. Cada entitat portava el seu estendard, que van plantar al fons de l'escenari previst per a les cantades de les diverses corals.

El cant coral va començar amb *Goodnight, Sweetheart* (Calvin Carter & James Hudson) i *Hallelujah* de Leonard Cohen, interpretades per la coral SAAS Qui Canta?, dirigida per l'Òscar Sánchez i amb l'acompanyament al piano de la Natàlia Preibisch.

Seguidament va cantar la coral Signum de la Seu d'Urgell, dirigida per Rafael Llobet, que va interpretar una cançó tradicional de Sardenya, arranjada per l'Albert Gumí. La segona peça va ser *Copeo de Muntanya*, una tradicional mallorquina.

Després, els International Singers, dirigits per Toni Gibert i acompanyats pel pianista Robert Bailey, van oferir *Vem Kan Segla*, una peça composta per Gunnar Eriksson. Eriksson, juntament amb Stevie Wonder, és l'autor d'una interessant *Salve Regina* per a cant coral. En segon lloc, els International Singers van interpretar *Be Still Jordan* de l'americà Jay Althouse, un compositor i arranjador que alhora ha fet nombroses edicions de partitures per al cant coral juvenil.

La coral Casamanya, dirigida per Josep Puig,

va cantar *Cançó de bres per a una princesa negra*, del poema homònim de Gabriel Janer, musicat per Antoni Rodríguez i adaptat per Daniel Antolí. Seguidament van interpretar la coneguda *Imagine* de John Lennon, adaptada per Mac Huff.

La coral Sant Antoni de la Massana i la coral Sant Miquel d'Encamp, sota la direcció de Xavier Martín, plegats van interpretar *Catalunya Plora*, una sardana composta per Joan Viladomat i Massanas (1885 - 1940) i Ramon Vidal i Tragan, escrita l'any 1924. Per cert, aquesta obra va ser cantada el passat febrer del 2015 al Liceu pel tenor Josep Carreras i la Coral Polifònica de Puig-reig, conjuntament amb la Simfònica de Catalunya. Com a segona obra, les corals dirigides per Xavier Martín a Escaldes van oferir *Moreneta de la Serra* composta per Francesc Mas Jané (1912 - 2001).

La Coral d'Escaldes-Engordany, dirigida per la professora Teresa Vidal i amb l'acompanyament al piano de la Natàlia Preibisch, va interpretar *Placido e il Mar*, un fragment coral de l'òpera *Idomeneo* d'Amadeus Mozart (1756 - 1791). La lletra és de l'abat G. B. Varesco (1735 - 1805), el poeta oficial de la cort de Salzburg i alhora autor del llibret. En segon lloc, la coral amfitriona va cantar una cançó popular irlandesa titulada *Em dónes força*, que l'Escolania de Montserrat va cantar acompanyant Sergi Dalma en l'edició del 2012 de La Marató de TV3.

L'Orfeó Andorrà, dirigit per Josep Puig va cantar una cançó maori de Nova Zelanda titulada *NGA I WIE* i en segon terme va oferir *Un beso y una flor* de José Luis Armenteros i Pablo Herrero, harmonitzada per C. Sotelo.

La coral Rocafort, dirigida pel mestre Daniel Areny, va cantar una popular havanera, titulada *Rosina*, harmonitzada per Gonzalo Casielles. Seguidament va interpretar una sardana d'Enric Morera (1865 - 1942), arranjada per Enric Navàs.

Finalment, la coral La Lira de Torres de Segre, dirigida per Ramon Curco, va oferir *Memory* d'Andrew Lloyd Webber, versionada en català. També va cantar *The lion Sleeps Tonight* en versió coral de José L. Blasco.

Al migdia l'escenari de la plaça Coprínceps va acollir també un interludi de danses de l'Esbart Santa Anna, que va posar el segell d'or al matinal de cant coral, que va aplegar més de 200 cantaires i un nombrós públic.

A la tarda, després del dinar de germanor, tots els directors de les corals van rebre com a obsequi un gravat original de la Carme

Massana inspirat en el *Pessebre Vivent d'Engordany*, creat per l'Esteve Albert l'any 1958.

A continuació, les corals plegades van assajar a l'església de Sant Pere Màrtir per al concert que van oferir més tard a la plaça Coprínceps. El programa de cant comú va presentar una gran diversitat de cançons. Des de *Siyahamba* (tradicional zulu), fins a *Plomes al vent*, de Francesc Vila; *Blue Moon*, de Rogers, i *El Cant del Poble*, d'Amadeu Vives (1871 - 1932), així com una composició d'Heitor Villa-Lobos (1887 - 1959) titulada *Balaio*, basada en una dansa popular brasilera.

El Cant de la Senyera, escrit per Joan Maragall, i *l'Himne Andorrà*, compost per

Mn. Enric Marfany i lletra de Joan Benlloch, van cloure aquesta 34 edició de cant coral dels països de parla catalana que inclou Andorra.

En acabar, la presidenta de la Federació Catalana d'Entitats Corals (FCEC), la Sra. Montserrat Cadevall, va fer entrega a tots els directors i presidents de les corals participants de l'última edició de les partitures per a coral mixta i piano del *Comiat de l'Ànima*, compost per Cristòfol Taltabull i Balaguer (1888 - 1964) sobre un poema escrit l'any 1927 per Guerau de Liost (1878 - 1933). Taltabull era compositor, organista i director de cor i orquestra. És un autor fonamental per a la història de la música a Catalunya, ja

que, a part d'un gran pedagog, era un estudiós i la seva aportació inclou un tractat dedicat a l'harmonització de peces corals. Fruit de la qualitat del seu ensenyament musical, s'ha de destacar la rellevància que han tingut alguns dels seus deixebles com a compositors i/o com a intèrprets. Entre ells hi ha noms com Xavier Benguerel, Joan Guinjoan, Josep M. Mestres i Quadreny, Josep Soler, M. Lluïsa Cortada (musicòloga i autora d'una tesi sobre la música catalana a la segona meitat del segle XVIII), Irineu Segarra i un llarg etcètera que el nostre espai no ens permet ampliar. ■■■

Presentació de la revista Àgora número 27

4 de febrer del 2015, a la Sala Aquarius del Centre Termolúdic Caldea, coincidint amb la data de naixement d'Esteve Albert, en el seu 101è aniversari.

Conté un reportatge del Dia de la Cultura i el lliurament dels premis Àgora 2013 a Jaume Casadevall, Francesc Badia i Antoni Albós i tots els participants al *Pessebre Vivent d'Engordany*, i un homenatge al pintor Joan Monegal, ha estat editada amb el suport del ministeri de Cultura i del Comú d'Andorra la Vella.

L'acte de presentació es va acompanyar d'una intervenció musical a càrrec de l'estudiant de l'Institut de Música del Comú d'Andorra la Vella Jordi Albelda, al violoncel, interpretant dos minuets de la Suite núm. 1, de J. S. Bach.

RETALLS

Trini Marin, cònsol major d'Escaldes-Engordany; i Àngels Mach, presidenta de la Societat Andorrana de Ciències secretariat Àgora Cultural 2014

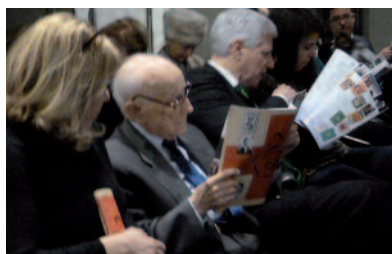
El violoncel·lista Jordi Albelda

Francesc Badia amb els seus familiars, junt amb les famílies de Jaume Casadevall, Esteve Albert, i Joan Monegal, i públic assistent

Canvi de secretariat 2015

El 23 de març del 2015 el secretariat d'Àgora Cultural 2014 va passar de la Societat Andorrana de Ciències al Centre de la Cultura Catalana, en reunió d'entitats al Centre Cultural la Llacuna.

Sant Jordi

Presentació a la Galeria Pilar Riberaigua el dia 22 d'abril de la litografia *Àgora Cultural 2015*, commemorativa de Sant Jordi, original de l'artista Carme Massana i Pelegrí. Edició limitada de vint-i-cinc exemplars, signats i numerats de l'1/25 al 25/25, en dues versions, en paper 250 g de Yearling fibra texturada torrat a quatre tintes, de mides 31 x 44 cm, en taller.

I edició de dos-centes cinquanta impressions numerades, en paper Yearling blanc xina de 250 g. Carpeta en paper 250 g Yearling blanc llum. Edició feta a Encamp a la Impremta Principat que es podia adquirir a la parada de la plaça del Poble el Dia de Sant Jordi.

Parada d'Àgora Cultural a la plaça del Poble el Dia de Sant Jordi

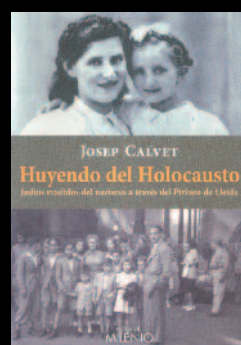
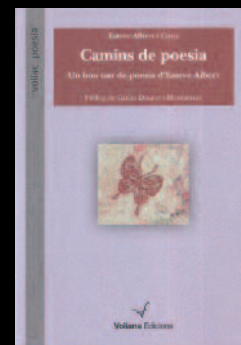
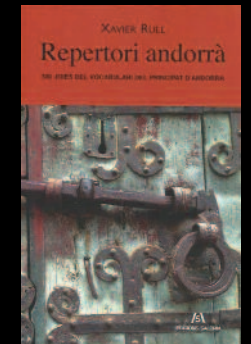
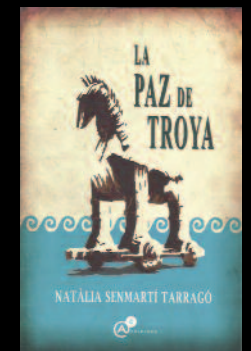
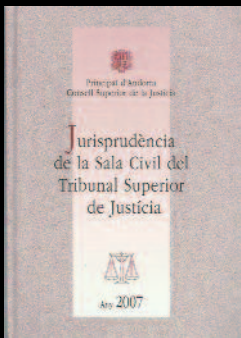
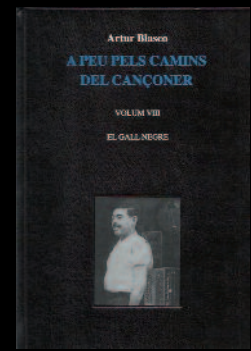
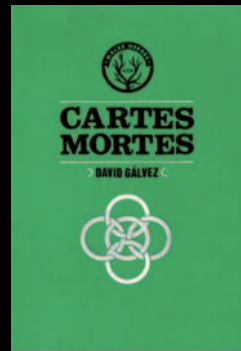
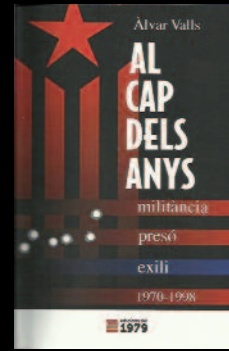

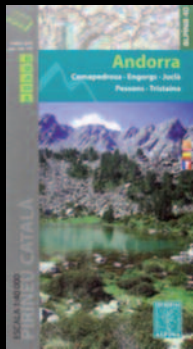
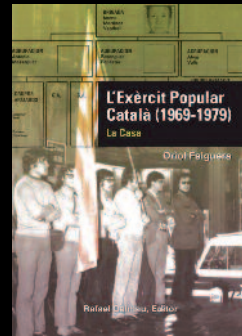
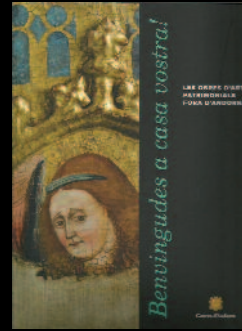
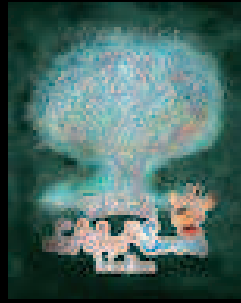
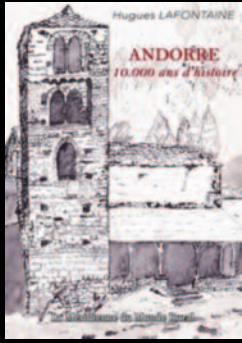
Concert de Sant Jordi dels alumnes de l'Institut de Música del Comú d'Andorra la Vella

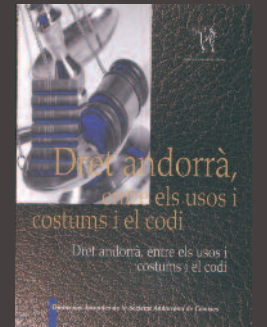
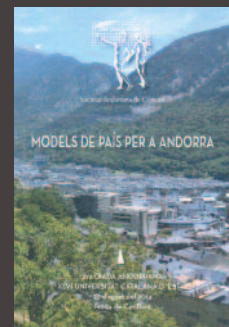
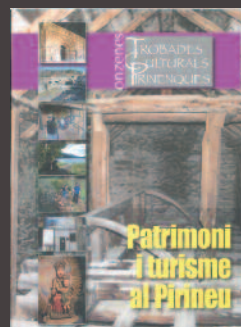
Publicacions 2014

per Llibreria La Puça

Publicacions de les entitats

Gener

Presentacions literàries, al llarg de l'any (CCC)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 Concerts, sessions musicals i conferències, al llarg de l'any (IMCAV)
 Inici del 32è Cicle de conferències de divulgació científica 2016, mensual (SAC)

Concert d'hivern pel 259è aniversari del naixement de Mozart (AM)

Visita de la tradició de les "Janeiras" durant el mes de gener per part del Grup de Folklore Casa de Portugal (GFCP)

Febrer

Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 Actuacions musicals al llarg de l'any (ASMA)
 Nova edició del Premi Carles Sabater (CCC)
 Concert, església de Sant Esteve d'Andorra la Vella, dia 20 de febrer (OA)

Març

IX Setmana Cultural 2016 Institut de Música, dies 29 de febrer, 1, 2 i 3 de març (IMCAV)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 Sessions musicals a càrrec d'alumnes de l'Institut de Música, dies 16 i 17, 18h (IMCAV)
 Dia de la Cultura i lliurament de premis Àgora Cultural 2014 (Àgora Cultural)
 4rt Andorra Sax Fest, dies 26 al 2 (IMCAV)

Abril

4rt Andorra Sax Fest (IMCAV)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 La Massana Còmic 20a edició, dies 8 al 10 (L'ARCA)
 Concert de primavera, església de Sant Esteve, dia 16 d'abril a les 20,15h (OA)
 Lliurament de premis del concurs Martí i Pol de poesia (Govern)
 Celebració de la diada de Sant Jordi, dia 23 (Àgora Cultural)
 Interludi musical a la glorieta de la plaça del Poble, dia 23, per alumnes de l'Institut de Música (IMCAV)
 Sortides naturalistes al llarg de l'any (ADN)
 Sessions musicals a càrrec d'alumnes de l'Institut de Música, dies 18 i 19 (IMCAV)
 Audició musical a càrrec dels alumnes de Preparatori, dia 21, 18h (IMCAV)
 Concert musical amb motiu del 20é aniversari del Grup de Folklore Casa de Portugal (GFCP)

Maig

Festival de Folklore "Danses del món" amb motiu del 20é aniversari del Grup de Folklore Casa de Portugal (GFCP)
 Concert de la sardana de l'any al Centre de congressos d'Andorra la Vella, dia 7 de maig (OA)
 Concert Dia de la Diversitat Cultural (OA) (GFCP)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 XXXVI Jocs Florals Juvenils i XXXIV Jocs Florals Infants (CALL)
 Audicions de sensibilització i tallers musicals, per alumnes de l'Institut de Música, a l'auditori del Centre de Congressos d'Andorra la Vella, dia 12 (IMCAV)
 Festival Internacional 20 anys del Grup Folklore Casa de Portugal (GFCP)
 XII Setmana de les matemàtiques (GAM)
 Presentació del llibre de les XX Jornades (SAC)
 Jornades de Cuina catalana (CCC)

Sessions musicals a càrrec d'alumnes de l'Institut de Música, dia 31, 18h (IMCAV)

Juny

10s Debats de recerca (SAC)
 Sessions musicals a càrrec d'alumnes de l'Institut de Música, dia 2, 18h (IMCAV)
 Recerca de l'argolla de Fontargent a la vall d'Incles per a l'elecció del fallaire major (AFAV)
 Taller de construcció de falles, emmarcat en els actes de la Festa major del Puial (AFAV)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 Dia de la Música (ASMA)
 Taller de falles tradicionals a la Comella (AFAV)
 Flama del Canigó, dia 23 (CCC)
 Cremada de falles de Sant Joan, dia 23 (AFAV)
 Concert de fi de curs Institut de Música, auditori del Centre de Congressos d'Andorra la Vella, dia 31 (IMCAV)

Juliol

Curs de fauna salvatge (ADN)
 Mercat tradicional "O Feirão" a càrrec del Grup de Folklore Casa de Portugal (GFCP)
 Presentació del llibre *28a Diada Andorrana a l'UCE de Prada de Conflent* (SAC)

Agost

Observació de fauna (ADN)
 XVII Cicle internacional d'orgue del Principat

d'Andorra (AAOVA)

29a Diada Andorrana a l'UCE de Prada de Conflent, a Prada (SAC)
 Concerts dels guanyadors del premi Carles Sabater (CCC)

Setembre

XXXIII Universitat d'Estiu (Govern)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)

Octubre

Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 Berenars literaris (CCC)
 Sessions musicals a càrrec d'alumnes de l'Institut de Música, al Centre Cultural la Llacuna (IMCAV)
 Concert de tardor, església de Sant Esteve a les 20.15h (OA)
 13es Trobades Culturals Pirinenques, a Ceret al Vallespir, dia 29 (SAC)

Novembre

Sortida naturalista (ADN)
 Berenars literaris (CCC)
 Sessió de cineclub, els dimecres (CCVA)
 XXXIX Nit Literària Andorrana, a Canillo (CALL)
 Sessions musicals a càrrec d'alumnes de l'Institut de Música (IMCAV)
 Concert tradicional de Santa Cecília a l'Auditori Nacional (IMCAV)

PROGRAMA GENER-MARÇ 2016

A LES 21.30 H. AL TEATRE COMUNAL
D'ANDORRA LA VELLA

Projeccions en V.O. subt.

GENER

13. **Taxi Teheran** de Jafar Panahi, Iran 2015

20. **Mita Tova (La fiesta de despedida)** de Tal Granit i Sharon Maymon, Israel-Alemània 2014

FEBRER

17. **A most violent year** de J.C. Chandor, Estats Units 2014

24. **Game over** d'Alba Sotorra, Catalunya-Alemània 2015 (VOSCat)

ull-nu
Festival Audiovisual
de Joves Creadors
de la Pirineus

MARÇ

2. **Bande de filles (Girlhood)** de Céline Sciamma, França 2014

16. **Un dia perfecte per volar** de Marc Recha, Espanya 2015

Amb el suport de:

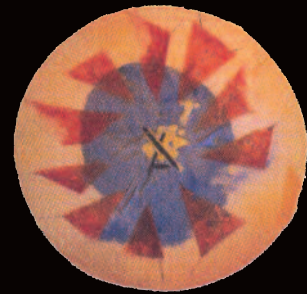

LITOGRAFIES ÀGORA CULTURAL

- 1999 Sergi Mas i Balaguer
- 2000 Jaume Puig i Duró
- 2001 Xavier Bobet i Jaumot
- 2002 Jesús Ateca
- 2003 Carme Mas i Alfonso
- 2004 Lluïsa Casas i Grimaldos
- 2005 Natàlia Senmartí
- 2006 Núria Martínez i Ruiz
- 2007 Daina Prat i Albareda
- 2008 Àlvar de Araujo
- 2009 Maurici Bellmunt i Carreté
- 2010 Francesc Galobardes i Carbonell
- 2011 Mònica Armengol i Prats
- 2012 Alfons Valdés i Puig
- 2013 Judit Gaset i Flinch
- 2014 Faust Campamà i Pelejà
- 2015 Carme Massana i Pelegrí

RELACIÓ D'HOMENATJATS PER ÀGORA CULTURAL

- 2001 Manel Pons i Torres i Eduard Molné i Armengol en representació dels que van fer possible el Centre Moral i Recreatiu d'Andorra la Vella (1905- 1992)
- 2004 Montserrat Palau i Martí, escriptora (1916-2004)
- 2005 Carme Mas i Afonso, pintora (1935-2004)
 - Miquel Porter i Moix, cineasta, activista i intel·lectual (1930-2004)
 - Esteve Albert i Corp, escriptor i activista cultural (1914-1995)
- 2006 Rossend Marsol i Clua, (a) Sícors, periodista i escriptor (1922-2006)
 - Bartomeu Rebés i Duran, editor, fotògraf i mecenes cultural (1910-1997)
 - Bonaventura Armengol i Julià,(a) mestre Orelleta, polític (1898-1991)
- 2007 Lídia Armengol i Vila, historiadora i pedagoga (1948-1991)
 - Manuel Mas i Ribó, advocat, polític i escriptor (1945-2001)
- 2008 Josep Viladomat i Massanas, escultor (1899-1989)
- 2009 Joan Roure i Jané, músic i compositor (1921-1990)
- 2011 Josep Fontbernat i Verdager, músic, polític i escriptor (1897-1977)
- 2012 Manuel Anglada i Ferran, professor de català, estudiós i escriptor (1918-1998)
- 2013 Enric Marfany i Bons (1871-1942) i Enric Marfany i Gosset (1878-1957), organistes i compositors
- 2014 Joan Riera i Simó (1903-1988)
 - Joan Monegal i Castells (1933-1981)
- 2015 Lluís Capdevila i Vilallonga (1895-1980)
 - Jacint Saumell i Bergadà (1932-2002)

ÀGORA CULTURAL

RELACIÓ DE PREMIS ÀGORA CULTURAL

- Premis Àgora Cultural 2001**
Cebrià Baraut i Obiols
- Premis Àgora Cultural 2002**
Sergi Mas i Balaguer / Maria Canalis i Minguell
- Premis Àgora Cultural 2003**
Josep Alsina i Martí
- Premis Àgora Cultural 2004**
Joan Rosanas i Moratona / Jaume Puig i Duró
- Premis Àgora Cultural 2005**
Gerard Claret i Serra / Dolors Bellera i Piera
- Premis Àgora Cultural 2006**
Fèlix Peig i Ballart / M. Rosa Fernández i Mont
- Premis Àgora Cultural 2007**
Òscar Ribas i Reig / Germans Casal i Vall
- Premis Àgora Cultural 2008**
Bonaventura Adellach i Baró / Paquita Mandicó i Riberaigua (Mme. Martí) / Ramon Rossell i Serra
- Premis Àgora Cultural 2009**
Francesc Galobardes i Carbonell / Natàlia Solà i Salvà / Ensenyants membres de la Sagrada Família d'Urgell a Andorra
- Premis Àgora Cultural 2010**
Daniel Areny i Rossell / Pere Canturri i Montanya
- Premis Àgora Cultural 2011**
Elidà Amigó i Montanya / Ann Matschke / Antoni Morell i Mora
- Premis Àgora Cultural 2012**
Rosa Mari Sorribes i Forcada / Joan Massa i Sarrado / Lluís Claret i Serra
- Premis Àgora Cultural 2013**
Jaume Casadevall i Costa / Francesc Badia i Batalla / Antoni Albós i Gabarra, i a tots els participants al Pessebre vivent d'Engordany
- Premis Àgora Cultural 2014**
Mercè Bonell i Bertran / Nemesi Marquès i Oste Jean-Yves Caultet

*Homenatge a Lluís
Capdevila i Vilallonga*

